

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

SUÇ VE MESLEK İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR KURAMSAL MODEL
ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Cansu TEKİN

ANKARA-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

SUÇ VE MESLEK İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR KURAMSAL MODEL
ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Cansu TEKİN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Recep Varçın

ANKARA-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

SUÇ VE MESLEK İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR KURAMSAL MODEL
ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Recep Varçın

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Recep Varçın

Prof. Dr. İlkay Savcı

Yrd. Doç. Dr. Taner Akpınar

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim...../...../2015

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Cansu TEKİN

İmzası

ÖNSÖZ

Tez süresince bana destek olan pek çok kişi oldu. Fakat bir kısmına teşekkür etmemem büyük haksızlık olurdu. Tez konumu seçmemde bana yardımcı olan, benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve bilgisiyle yoluma ışık tutan tez danışmanım sayın Prof. Dr. Recep Varçın'a teşekkürlerimi sunuyorum. Eğitim hayatım boyunca hem akademisyenliğini hem de nezaketini kendime örnek aldığım Prof. Dr. İlkey Savcı'ya da teşekkürü bir borç bilirim. Akdeniz Üniversitesi'nde kapısını her çaldığımda beni mutlaka güler yüzüyle karşılayan Yrd. Doç Dr. Taner Akpınar'a da desteğinden dolayı minnettar olduğumu belirtmem gerekiyor.

Başta ailem olmak üzere, dostlarıma ve tüm hocalarıma teşekkür ediyorum. Ancak her zaman, nerede olursa olsun yanımda olduğunu hissettiren Başarım'ın desteği olmasaydı bu denli eleştirel bir çalışma ortaya çıkmayacağını da kabul etmem gerekiyor. Ona en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, değerli mesai arkadaşlarım olmasaydı tez süreci bu kadar planlı bir şekilde ilerlemezdi. Beni yalnız bırakmayan ve hep destek olan Akdeniz Üniversitesi akademik personeline de ayrıca teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	iii
ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ.....	iv
GİRİŞ	1
YÖNTEM VE SINIRLILIKLAR.....	7
1. BÖLÜM: LİTERATÜRDEKİ SUÇA DAİR TARTIŞMALAR	9
1.1 Durkheim ve Merton'un Kesişme Noktasında Anomi Kavramı	12
1.2 Sosyal Çatışma Teorisi.....	16
1.3 Etiketleme Kuramı	19
1.4 Eleştirel Kuramlar	21
1.5 Ekonomik Teori.....	22
2. BÖLÜM: TÜRKİYE İÇİN BİR MODEL OLUŞTURMA ÇABASI	26
2.1 Dört değişkenli Modelin Oluşturulması.....	29
2.1.1 Sosyal Dışlanma.....	32
2.1.2 Fırsatlara Erişim Yollarının Önündeki Engeller	34
2.1.3 Statü.....	37
2.1.4 Gelir Adaletsizliği.....	41
2.2 Dört Değişkenli Model Denemesi.....	43
3. BÖLÜM: TÜRKİYE ÖZELİNDE MODELİN İNCELENMESİ	51
3.1. Sınamaya Giriş: İstatistiksel Çözümleme	51
3.2 Soyuttan Somuta: Gazete Haberlerinin Değerlendirilmesi.....	58
SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA	74
ÖZET.....	85
ABSTRACT.....	86

KISALTMALAR

Bknz:	Bakınız
A.Ü.:	Ankara Üniversitesi
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ILO:	Uluslararası Çalışma Örgütü
İSKİ:	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdarisi
KİT:	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
SHP:	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
TL:	Türk Lirası
Vd.:	Ve diğerleri

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ

Şekiller

Şekil 1. Suçun Temel Değişkenlerinin Mesleklere Göre Bölgelere Ayrılması 44

Şekil 2. Suçun Meslek Gruplarına Dayalı Analizi..... 57

Tablolar

Tablo 1. 2003-2013 Yılları Arasında Suçun Türlerine Göre Dağılışı 52

Tablo 2. Mala Karşı İşlenen Suçların Toplamının Yıllara Göre Değişimi..... 52

Tablo 3. Gelir Gruplarına Göre Mesleklerin Dağılımı 55

Tablo 4. 2004-2013 Yılları Arasında Mesleklere Göre İşlenen Suçların Toplamı ... 56

GİRİŞ

“Ama sorarım size başka hiçbir şeyi olmayanın ahlakı nasıl olsun ki? Çalmasın peki nereden alsın? Ahlak için de bir alım gücü gerekir beyler. Alım gücünüz varsa ahlakınız da olur. Alım gücü derken de en basit, en doğal şeyi kastediyorum, yani parayı, ücreti, gündeliği. Buradan yine pratiğe dönelim: Böyle giderseniz sonunda kendi etinizi yemek zorunda kalırsınız, çünkü dışarıdakilerin alım gücü yok.”

“Mezbahaların Kutsal Johanna’sı”

Bertolt Brecht (1999: 39)

Daniel Defoe, Moll Flanders romanında 17. yüzyıl İngiltere’sini anlatmaktadır. Kitap ilgi çekicidir; çünkü dönem itibariyle hırsızlık, idam ile cezalandırılmakta ancak Flanders karakteri bütün cezalardan sıyrılabilmektedir. Flanders, bazen çalışır bazen çalar, bazen fahişedir bazen de ekmeğini namusuyla çıkarmaktadır. “Gerçek şudur ki Moll, hayatta kalmak için ne gerekiyorsa onu yapmaktadır” (Neocleous, 2013: 161). İlk bakışta, her ne kadar çalışmak, yoksulluk, işsizlik ve suça yönelme arasında doğrusal bir ilişki var gibi görülse de günümüzde bu yapının kırıldığı ve suçun sınıfsal, mesleki ve gelir dağılımı açısından tüm kategorileri içerdiği belirtilmelidir.

Gerçek hayatta Flanders, suçundan bu derece kolay sıyrılamayacaktır. Bu çalışma, suçun romanlardan ziyade sosyal politika ile ilişkisinin pratik hayattaki karşılığını ele almaktadır. Böylece bir köprü kurarak sosyal politika alanına yeni bir eksen kazandırmayı amaçlamaktadır. Suç ile ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlar arasındaki yakın ilişkinin inceleneceği çalışmada suçun nedenleri, mesleki dağılım ekseninde derinlemesine analiz edilecektir. Çalışma, suçu kontrol etme ve azaltma yöntemlerinin araştırılmasından ziyade, suçun nedenlerini sosyal politika ekseninde algılama çalışmasıdır.

Yapılan çalışmada ekonomik temelli suçların odağa konulması, suçun diğer türlerinin sosyal politika ile olan bağlarının koparıldığı anlamına gelmemektedir. Tezin sınırları ekonomik suçlar ile çizilmiştir. Temelde incelenecek olan suç, mala karşı işlenen suçlar olarak tanımlanan ancak çalışmada hırsızlık çatısı altında genel olarak ele alınacak olan suçlardır. Hırsızlık ise Türkiye İstatistik Kurumunun tek satırda basitçe ele aldığı halinden farklı olarak, karmaşık ve ilişkişel olarak ele alınacaktır. Yeniden tanımlanan hırsızlık bağlamında geliştirilen modelde, ekonomideki üretim ve bölüşüm sorunları ve toplumsal tabakalarda üst basamaklara çıkma arzusuna dikkat çekilecektir. Bu tür suçların seçilme nedeni, tüm gelir gruplarına ait bir olgu oluşu, liberalizmin özel mülkiyet kutsalına saldırı olması ve tez için oluşturulacak kuramın genellenebilirliğini artırması olarak sıralanabilir.

Suçü açıklamaya yönelik olarak sayısız teori üretilmiştir. Bu teorilerden bazıları toplumun, bazıları ise kişilerin üzerinde durmuş ve hatta kimi teorisyen suçlu anatomisi çıkarmaya dahi çalışmıştır. Her bir teori farklı odak noktasından bakarak farklı cevaplar vermiştir. Pek çok düşünür, özellikle hırsızlık suçunun alt gelir gruplarınca işlendiğine yönelik sahip oldukları bir “mit” ile hareket etmiş, sınıfsal ve mesleksi verilerden uzaklaşarak analizlerini gerçekleştirmiştir. Özellikle son dönemde yapılan çalışmalar, suç bilimini özünden uzaklaştırmış, suçü anlama çabasından çok ortadan kaldırma çabasına saplanıp kalmıştır. Suçü anlama çabasının bertaraf edildiği yaklaşımlar neticesinde ortaya çıkan “politika önerileri”nin başarı(sızlık)larının tartışılması ise başka bir çalışmanın konusu olmalıdır. Bu çalışma, hırsızlık suçunun genel bir tanımını yapmaya çalışarak hırsızlık suçü ile mesleki dağılım arasındaki ilişkiyi kurmayı sağlayacak bütünleşik bir model oluşturmayı hedeflemektedir.

Suçla mücadele politikaları, her toplumun sosyal ve ekonomik sisteminin yansımaları oluşturmaktadır. Farklı toplumsal yapılar ve farklı zaman dilimleri, farklı suç politikalarının doğmasına neden olmaktadır. Toplumların suç ve suçluya ilişkin olarak oluşturdukları politikalar incelenerek devlet erkinin toplumla ve toplumsal katmanlar ile ilişkisinin adı konulabilmektedir. Çalışma, suçun nedenleri ile sınırlıdır. Suç hukuki olarak değil, verili olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle ceza yasalarının incelenmesi yapılmayacaktır. Gazete haberleri, çeşitli istatistikler ve makale taraması yolu ile ikincil kaynaklara başvurulmuştur.

Öncelikle cevap aranan sorular üzerinde durmak gerekmektedir.

- a) İnsanları genel anlamda ekonomik temelli suçlara iten nedenler nelerdir?
- b) Bunu açıklamak için bütünleşik bir suç modeli oluşturulabilir mi?
- c) 2003-2013 yılları arasında mala karşı işlenen suçların mesleki dağılımı nedir?

2003-2013 arasındaki dönemin seçilme nedenlerinden ilki, istatistiklerin 2003 yılı itibarıyla farklı bir sınıflandırmaya geçmiş olmasıdır. Ek olarak, sosyal politikanın yeni iktidar ile birlikte dönüşüme uğradığı ve ekonomi politikalarının aynı iktidar tarafından bu zaman aralığında düzenleniyor olması, dönem seçiminde etkili olmuştur. Çalışma temelinde genel olarak mala karşı işlenen suçlar ele alınmaktadır. Bu alanda tanımlanan suçlar, mülkiyet hakkı üzerinde inşa edilmiştir. Piyasa toplumu, bireylerin ekonomik davranışlarını şekillendiren pek çok kural ile oluşturulmuştur. Kimi yazarlar insan doğasından kaynağını alan özel mülkiyetin sınırının bir başkasının mülkiyet sınırına değin genişletilebileceğini belirtirken (Alchian, 1965: 295), kimi yazarlar ise “insan doğası” kavramının çelişmesine vurgu yaparak özel mülkiyet kavramının eski çağlarda bulunmadığını çünkü bireyden

ziyade toplum ve soyun mülkiyetinin bulunduğunu (Buğra, 2013: 64)¹ belirtmiştir. Malinowski, Melanezya'da yapmış olduğu araştırmada ilkel toplumlarda mülkiyet kavramının bir ortaklık içerdiğini belirtmektedir. Sahip olunan eşya gerekli durumlarda topluluğun hizmetine sunulmak zorundadır (Malinowski, 2003: 15). Marx da özel mülkiyet kavramının doğal eşitliği bozucu bir etkisi olduğunu belirtmektedir (Hirst, 1972: 32). Bakıldığında, nesnelerin özel mülkiyet konusu olup olmadığını belirleyen temel değişkenlerin zaman ve mekan olduğu görülecektir. Kaldı ki özel mülkiyet kavramını açıklarken seçilen başlangıç noktası, insan doğasıysa da bitişi de toplumsal ihtiyaçlar ve sosyal politika olabilmektedir. Sosyal politika, devlet eliyle mülkiyet hakkının sınırının çizilebilmesini veya genişletip daraltılabilmesini sağlamaktadır.

Özel mülkiyet konusunda insan doğası kavramı üzerinde çokça düşünen araştırmacılar için mülkiyetin temel değer haline gelmesi oldukça çarpıcı olmuştur. Bu durumda sorulacak olan temel sorulardan biri nasıl olup da mülkiyetin ekonomik ve sosyal yapının direği konumuna geldiğidir. Buğra (2013: 65), 18. yüzyıla kadar mülk ve eşya ile ilgili yasaların insan ilişkilerince düzenlediğini ve toplumsal konuların hakkın belirlenmesinde rol oynadığını belirtmektedir. Buğra'nın ele aldığı üzere, Ely de benzer bir şekilde mülkiyet haklarının yoğunluğunun ve yaygınlığının zaman içerisinde insan ilişkilerinin dönüşümüne paralel bir şekilde değişime uğrayacağını belirtmektedir. Maine ise modern toplumun özgür sözleşmeye bağlı olan toplum olduğunu ve mülkiyet hakkının da özgür sözleşme ilkesinin bir yansıması olması açısından sosyal işlevi olan bir kurum olduğuna dikkat çekmektedir

¹ Buğra'nın kaynağı için bkz: Maine H. S. (1861)., Ancient Law, Gloucester, Mass.:Peter Smith, 1970.

(Buğra, 2013: 66-73).² Sosyal işlevin işareti ise gizil varlığı kabul edilen toplum sözleşmesidir.

Diğer yandan Locke (2002: 39) için insan ve emeğinden ayrılamayan mülkiyet hakkı, sonraki süreçte rasyonel birey ve hırs kavramlarının da yardımıyla modern insanın tanımlanmasında kullanılmaya başlanmıştır. Gerçekten de, toplumsal yapının dönüşümü ve hakim sınıfın değişimi içerisinde ele alındığında özel mülkiyet kavramı ve suçun sınırlarındaki değişim açıklanabilmektedir. Örneğin, Ortaçağ'da burjuvalar eli kılıçlı düzen düşmanları ve yasalara karşı çıkan asiler olarak ele alınırken 16. yüzyıldan itibaren ekonomik ve toplumsal dönüşümlerin tetikleyicisi ve yasa koyucu konumuna gelmişlerdir (Buğra, 2013: 67).

Elbette ki bu çalışma mülkiyet kavramının sorgulamasını içererek daha geniş ölçekte yapılabilirdi. Ancak tezin sınırları dahilinde mülkiyet kavramının sorgulanması yapılamayacaktır. Çalışma özel mülkiyeti yok edecek ve tatlı bahar sabahlarına uyanmamızı sağlayacak öneriler içermemektedir. Zaten bu, çalışmanın çabası da değildir. Esasen, çalışmanın temel sayıltıları şunlardır:

- Herkes suç işleyebilir. Bu nedenle suçlu olmak varoluşsal bir durum değildir.
- Sahip olunan meslek ve iş, yeni suç kanallarını açacak yardımcı araçların kullanımını sağlayabilir.
- Suçun bir siyaseti vardır.
- Sosyal politika ve adalettaki çarpıklıklar mala karşı işlenen suçları artıracaktır.

² Buğra'nın kaynağı için bkz: Ely, R. Property and Contract in their Relation to the Distribution of Wealth, New York: MacMillan, 1914. ve Maine, 1861, Ancient Law.

Bu çalışma suçlu ve mak(b)ul vatandaş arasındaki ayrımın o kadar da kesin çizgilerle ayrılamayacağını belirtmekle birlikte, iktisadi, sosyal ve politik sistemin her bir “mak(b)ul” vatandaşı “suçlu”ya dönüştürücü etkisinin farkına varmayı amaçlamaktadır. Böylece alana farklı bir bakış açısı getirilmesi umulmaktadır. Yapılamaya çalışılan oluşturulan modelin Türkiye özelinde denemesi yapılarak, suça dair sosyal politika ekseninde açıklama getirmeye çalışmaktır. Bunun için birinci bölümde, modelin oluşumunda katkıda bulunan kuramsal altyapıdan bahsedilecek ve bir anlamda literatür taraması yapılacak, ikinci bölümde modelin temel yapı taşları üzerinde durulacak ve son bölümde ise gazete haberleri ve istatistikler yardımı ile model üzerinde çalışılacaktır.

YÖNTEM VE SINIRLILIKLAR

Tez kapsamında ele alınan konu, özü bakımından çalışılması zor ve sınırlı olan bir alanı kapsamaktadır. Suç, başlı başına “yasal olmayan” olarak tanımlanan bir alanda vuku bulduğu için tespiti zordur. Çalışmada tespit edilenin üzerinden bir yoruma gidilmeye çalışılacaktır. Bu çalışma, ampirik bir araştırmadan çok oluşturulan modelin uygulanacağı birkaç örnek sunmaktadır. Bunun için, nicel veriler yanında nitel verilerin varlığı yol göstericidir. Bu noktada gazete haberleri temel dayanak noktalarından biri olmuştur.

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) verileri, çalışmada güvenilir veriler olarak kullanılmıştır. Ancak TÜİK, meslek ve gelir grupları bazında bir inceleme yapmamış ve bunu araştırmacının değerlendirmesine bırakmıştır. TÜİK ile yapılan görüşmeler neticesinde gözlem sayısının yetersiz olduğu ve bu nedenle TÜİK’in gelir grupları ve meslekler arasında bir bağ kurmaktan kaçındığı öğrenilmiştir. Ayrıca yapılan inceleme, mesleklere ilişkin olarak oluşturulan TÜİK anketlerinin meslek ve gelir dağılımını ölçerken objektif kriterlerden çok subjektif bir değerlendirmeye imkan tanıdığı yönündedir. Anketleri cevaplayanlar arasında yönetici olduğunu belirtenlerin bilinen anlamda yöneticilik vasfını taşımadıkları ve bu tür bir yaşam tarzından uzak oldukları anlaşılmıştır. Bu durumun yeni endüstriyel yönetim ve organizasyon teknikleri içerisinde sorumluluğun farklı isimlerle dağıtılması nedeniyle olduğu tahmin edilmektedir. Öte yandan “profesyonelin proleterleşmesi”nin (Oppenheimer, 1973) de konu üzerindeki etkisi yadsınmamalıdır. Gelir ve meslek gruplarının özelinde bir incelemeye her ne kadar ihtiyaç duyulsa da maddi açıdan zor ve aynı zamanda zaman isteyen bir araştırma olduğu kabul

edilmelidir. Bu nedenle 2003-2013 yılları arasındaki meslek ve suç dağılımına ilişkin istatistikler SPSS programı yardımı ile derlenmiştir.

Türkiye özelinde suç ve sosyal politika arasında bağ kuran çalışmalar oldukça azdır. Akdeniz ve Üzümcü (2013) suçun sosyoekonomik değişkenleri üzerinde durmuşlardır. Kaya ve Bozkurt (2011) ise işsizlik, mili gelir, yeşil kart kullanımı ve suç arasında bir bağ kurmuştur. Aksu ve Akkuş (2010) ise mala karşı işlenen suçların sosyoekonomik belirleyicileri üzerine ekonometri temelli bir inceleme yapmıştır. Cömertler ve Kar (2007) ise yatay kesit analizi ile suç ve ekonomi arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmışlardır. Savcı (2004a, b) ise kadın cezaevinde ve cezaevi iş yurtlarında yapmış olduğu çalışmalar ile katkıda bulunmuştur.

Sosyal politika alanında, suç ve meslekler ilişkisi üzerine yazılı literatürün Türkiye için yeterli düzeyde olmaması nedeniyle uluslararası kaynakların araştırılması yoluna gidilmiştir. İnternet üzerinden yapılan taramada pek çok metne ulaşılmıştır. Böylece bir model üzerinde çalışılmış ve kuram ile pratik birleştirilmiştir. Elde edilen istatistiki veriler, literatür taraması ve gazete haberleri ile harmanlanarak oluşturulan model yorumlanmıştır.

1. BÖLÜM: LİTERATÜRDEKİ SUÇA DAİR TARTIŞMALAR

Suç zaman ve mekana dayalı olarak değişmektedir. Suçun ve cezalandırmanın tarihi pek çok kişi için şaşırtıcı olmaktadır. Örneğin Foucault, “Hapishanenin Doğuşu” eserine işlediği suç nedeni ile şiddet ve işkence yoluyla cezalandırılan bir kadının hikayesi ile başlamaktadır. Foucault’a göre kadının cezalandırılmasının nedeni işlediği cinayet değil, toplumda kabul görmeyen davranışlarıdır. Foucault, zaman içerisinde, cezanın öznesinin bedenden alınarak, ruha konulduğunu belirtmektedir. Ancak böylesi bir değişikliğin sanıldığı gibi insan hakları ve demokrasi kavramından türemediğini, cezanın biçiminin değişimi ile iktidarın rahatsızlık duyduğu bireyleri toplum dışlaştırma pratiği geliştirdiğine dikkat çekmektedir (Foucault, 1992). Öyleyse suça ve dolayısıyla cezaya yüklenen anlam değişken olabilmektedir. Bu nedenle geçmişten günümüze değin pek çok düşünür, suç olgusunu farklı zamanlarda farklı perspektiflerden açıklamaya çalışmıştır. Aşağıda çeşitli teoriler bulunmaktadır. Tüm teorilerden bahsetmek özlü anlatımdan uzaklaşmaya sebebiyet verecektir. Bu nedenle, tercihen ikinci bölümde oluşturulacak modele katkıda bulunan teorilerden bahsedilecektir.

Tek ve genel bir kuram ile makro düzeyde suçu açıklamak mümkün değildir. Konu suç olsa da konuya ilişkin olarak farklı yaklaşımlar farklı cevaplar vermektedir. Çalışmada özellikle büyük ölçekli kuramlardan yararlanılacaktır. Kimi kuramların ele alınmamasının nedeni suçu açıkladıklarına dair ikna edicilikten uzak oluşudur, kimileri ise cinsiyetçi ve ayrımcı bulunmuştur. Ancak, belirtmek gerekir ki modelde suç, ekonomi ve sosyoloji teorileri ile inceleneceği için pek çok değerli kuram suçu biyolojik, fizyolojik ve psikolojik açıdan ele aldıkları gerekçesiyle çalışmada kendisine yer edinememiştir. Değinilmeyen ancak önemli olduğuna

inanılan birkaç kuramdan kısaca bahsetmek gerekmektedir. Örneğin *Rutin Eylemler Teorisi* ile Cohen ve Felson, suçun nedenlerini gündelik hayattaki etkileşim kalıplarında aramaktadır. Onlara göre yasal ve yasadışı faaliyetler arasında bir kesişme bulunmaktadır (Cohen ve Felson, 1979: 592). Buna göre suç davranışının üç temel nedeni vardır; motive olmuş suçlu, uygun hedeflerin varlığı ve yeterli düzeyde koruma önlemlerinin olmayışı (Cohen ve Felson, 1979: 593-594). Bu nedenle onlara göre modern toplumun sunduğu pek çok yasadışı fırsat, suç oranlarını yükseltmektedir. Bu düşünürlerin, modern öncesi toplumlardaki suçu reddettikleri anlamına gelmemektedir. Sadece iki farklı toplum tipinde, suç fırsatlarının da farklılaştığının altını çizmektedirler. Öyle ki ceza ve caydırıcılık üzerine yaptıkları vurgu ile daha çok denetim ve gözetimin suçu engelleyeceğine dair inanışları, içinde bulunduğumuz gözetim toplumuna dönüşen sosyal yapıya hayranlık duymalarına yol açmıştır.

Cloward ve Ohlin ise *Ayrımcı Fırsatlar Teorisi*'ni oluşturmuş ve özellikle işçi çocuklarının suça yönelmelerinde maruz kaldıkları yüksek gerilim ile hissettikleri sınıfsal yükselme arzusunun yattığını, aşağıda bahsedilecek olan Merton'un ortaya koyduğu yöntemlerin sırasıyla denendiğini belirtmiştir (Cloward ve Ohlin, 1960). Varoş mahallelerinde suç kültürünün, eski suçlular yoluyla gençlere aktarıldığını ve kötü şöhretin çeteler arasında desteklendiğini öne sürmüşlerdir (Lilly vd., 2011: 72). Sonuçta Cloward ve Ohlin için suç, amaçlara yönelik olarak ortaya konan anomik bir reaksiyon ve ulaşılabilen gayrimeşru fırsatlara adaptasyonken, Cohen suçu orta sınıfın fırsatlarını edinemeyen alt gelir grubuna mensup gençlerin reaksiyonu olarak ele almıştır (Hagan, 2002: 154). Teori her ne kadar çetelerin sahip oldukları alt kültürü ortaya çıkarsa bu kültürü oluşturan yapısal etmenlere yeterince

odaklanmamaktadır. Ayrıca böyle bir yaklaşımın alt gelir gruplarına ilişkin suçlu yaftası taşıdığı da belirtilmelidir.

Belirtmek gerekmektedir ki yukarıda değinilen iki teorinin bazı noktalara açıklama getirdikleri düşünülmektedir. Örneğin fırsatlara erişim ve durumsal suç önlemlerinin yokluğu noktasında kuramcılara hak verildiği belirtilmelidir. Ancak bu çalışmada suç ekonomik ve sosyolojik teoriler ekseninde tanımlanacak ve suç çalışmalarında son dönemde çokça yapılan yeni ve bütünleşmiş bir model oluşturulmaya çalışılacaktır. Kuramlar incelendiğinde görülmüştür ki, suç ve sosyal politika arasında doğrudan ilişki kurabilen bir kuram ortaya çıkmamıştır. Bunu başarmak için ise çalışmada kullanılacak olan terimlerin ekseni, aşağıda bahsedilen beş kuram aracılığı ile tanımlanacaktır. Suç, bu çalışmada sosyal ve ekonomik yapı ile siyasal süreç bağlamında ortaya çıkan bir sapma olarak ele alındığı için bu kuramlar seçilmiş ve kuramların yararlanılan yönleri ele alınarak çeşitli eleştiriler getirilmiştir. Bu çalışmanın temel argümanı, kapitalizm sonucunda oluşan gelir adaletsizliği, fırsatlara erişim önündeki engeller, sosyal dışlanma ve statü beklentisinin suçu tetiklediğidir. Bu nedendir ki bütünleşik bir kuram suçu açıklamak için işlevsel olacaktır.

Aşağıda öncelikle anomi kuramlarının açıklamaları yer almaktadır. Ardından sosyal çatışma kuramı, etiketleme kuramı, eleştirel kurama değinilecek ve ekonomik teori ile bu bölüme nokta konulacaktır.

1.1 Durkheim ve Merton'un Kesişme Noktasında Anomi Kavramı

Ekonomik eşitsizlikler ve toplumdaki sosyal ve ekonomik dönüşümlerin suç ile olan ilişkisine çok erken dönemlerden itibaren dikkat çekilmiştir. *Anomi teorileri*, Emile Durkheim'in öncülüğünde şekillenmiştir. Durkheim, ekonomik teorilerin tersine eşitsizliğin doğal ve kaçınılmaz olduğunu belirtmiş bunun bir sosyal hastalık olarak ele alınamayacağını söylemiştir.

Durkheim, "İntihar" ve "Toplumsal İş Bölümü" eserlerinde anomi kavramına dikkat çekmiş ve toplumdaki düzensizlik halinin etkilerini derinlemesine incelemiştir (Durkheim, 2014; Durkheim, 2006). Anomi, pek çok yazar tarafından "normsuzluk" olarak tanımlanmakta ve bir anlamda kolaya kaçılmaktadır. İlginç olan ise Durkheim'in orijinal metninde hiçbir zaman "normsuzluk" terimini kullanmamış olmasıdır (Puffer, 2009: 8). Durkheim'in anomi olarak adlandırdığı şey, toplumdaki düzensizliğin düzen haline gelmesidir (Abanoz, 2012: 16).

Puffer'a göre (2009: 4) Durkheim, anomi kavramı ile toplumsal ekonomik düzene işaret etmektedir. Bu bağlamda, "Toplumsal İş Bölümü" kitabında endüstri öncesi ile endüstri toplumundaki ekonomik yapılanmayı, işbölümü açısından karşılaştırmaktadır (Durkheim, 2006).

Durkheim, tanımlamış olduğu iki farklı dayanışma içerisindeki toplum tipine sahip yapılarda, suçun ele alınış biçiminin de farklı olduğunu belirtmektedir. Mekanik dayanışmanın görüldüğü toplumlarda suç normaldir ve toplumsal ahlaka ve kurallara karşı gelindiği gerekçesiyle toplumun sahip olduğu genel ahlak kurallarına göre şiddetle cezalandırılacaktır. Bu anlamda adaletçi ceza sisteminin mekanik dayanışmaya sahip toplumlara hakim olduğu söylenebilir. Organik dayanışmaya sahip toplumlarda ise suç patolojiktir ve iade edici hukuk hâkimdir, zarar görenin

zararı telafi edici ceza ile modern toplumun kabul edebileceği ölçüde karşılanacaktır. Durkheim, suçun sosyal yapının ayrılmaz bir parçası ve sıradan bir olgu olduğunu belirtmektedir. Dahası Durkheim için suç, toplumsal evrimin bir kaynağıdır ve kendisiyle beraber değişiklikleri getirmektedir (Durkheim, 2014: 112-119). Durkheim'a bu noktada öngörülerinin hatalı olduğu yönünde eleştiriler gelmiştir. Özellikle pre-modern toplumlardaki suçlar, Durkheim'ın durağanlık iddiasının aksine yüksek düzeyde şiddet suçu ile tanımlanmaktadır (Vold vd., 1998: 138).

Durkheim'a göre talep ve arzın doğrudan etkileşim içerisinde olduğu ve tüketici ile üreticinin mekansal sınırlar içerisinde süreç üzerindeki kontrolünün açık olduğu endüstri öncesi dönemde, ekonomik anlamda anomiyeye rastlanmamaktadır. Anomi esasen, üretim süreçleri ve ekonomi üzerindeki kontrolünü yitiren bireylerin, kuralsızlığın kural olduğu ve mekanın fiziksel ve zihinsel boyutunun genişlediği bir toplumda yaşamaya başlamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle anomi kavramı temelde iktisadi koşullara atıf yapmaktadır. Belirtmek gerekmektedir ki bir sonraki bölümde oluşturulmaya çalışılacak kuram için kuralsızlığın kural olduğu bilgisi akılda tutulmalıdır. Esasen anomi, düzenleyici araçların bulunmadığı toplumların içinde bulunduğu kuralsızlıktır. Durkheim'a göre ekonomik anomi diğer birçok anominin kaynağı olmaktadır (Abanoz, 2012: 17). Fransız İhtilali gibi büyük toplumsal gelişmelere ek olarak ekonomideki büyük değişimlerin de anomiyeye neden olduğu belirtilmelidir. Öyle ki anominin, 1929'da Büyük Buhran sırasında kendisini çatıdan atan insanlarda somutlandığını öne sürülmektedir (Puffer, 2009: 5). Ayrıca yaptığı analizde sahip olunan ekonomik konumun yukarı ve aşağı doğru hareketinin hızının da anomi ve intihara neden olduğunu belirtmiştir. Kısacası anomi, ekonomik değişikliklerin kontrol altından çıktığı durumlarda ortaya çıkan kuralsızlık halidir.

Anomi ile ekonomi ve suç arasındaki bağlantıya geçmeden önce Merton'un anomiyi nasıl ele aldığına da değinmek gerekmektedir. Merton (1968: 199-260), "Sosyal Teori ve Sosyal Yapı" isimli kitabında anomiyi ele almıştır ve *Gerilim Kuramını* oluşturmuştur. Merton suça dair yapılan biyolojik temelli açıklamalara karşı çıkarak suçu, toplumsal bağlamda incelemiş ve suç ile sosyoloji arasında köprü kurmuştur. Temel amacı, sapmanın biyolojik nedenlerle değil, kişiler üzerindeki toplum baskısından kaynaklandığını keşfetmektir (Merton, 1968: 186).

Merton, fırsatlara erişimin kritik öneme sahip olduğunu belirterek anominin, toplumsal amaçlar ve bunların gerçekleştirilmesi için uygun yollar arasındaki uyumsuzlukların varlığıyla ortaya çıkan bir durum olduğunun altını çizmektedir (Lilly vd., 2002: 66). Merton'un anomi kavramı Durkheim'dan farklı olarak sosyal statülere atıf yapmaktadır. Anomi, sosyal statüde yaşanan pozitif ya da negatif yönlü ani bir değişim neticesinde ortaya çıkacaktır (Merton 1968: 242). Bu durumun "statü engellenmesi" olarak tanımlanması yanlış olmayacaktır. Sosyal gerilim teorisi, sosyal yapı ve toplum düzenini incelemeyi amaçlamaktadır. Merton, Amerikan toplumu üzerinde yapmış olduğu incelemesinde orta sınıf değerlerini işaret etmekte ve "Amerikan Rüyası"nın toplumda sapmaya yol açtığını belirtmiştir. Yukarı doğru sınıfsal hareketliliği temsil eden bu fikre Merton'un karşı çıkmasının sebebi, alt gelir grubuna mensup bireylerin, toplum tarafından işaret edilen ve arzulanan orta sınıf değerlerine ulaşmak için sürdürülen yarışa geriden başlamalarıdır. Bu bireylerin yarışı alışlageldik ve kabul edilen yollardan bitirmeleri imkansızdır. Böylece, alt gelir grubu üzerinde sapmaya yol açacak derecede büyük bir baskı oluşmaktadır (Merton, 1938: 681). Merton'un teorisi, alt gelir grubuna dair bir yafta taşınması ve fırsatları dar bir çerçevede ele alması sebebiyle eleştiriye açıktır.

Merton, yaşanan toplumsal ve ekonomik dönüşümleri kolaylıkla kabul edip etmemelerine göre tanımladığı iki toplum tipini, toplumsal yapının iki farklı fazı olarak tanımlamaktadır. Böylece Durkheim ile düşünsel bir ortaklık kurmuş olur. Durkheim'dan ayrılan noktası ise sapmayı dengelemeye çalışma çabasındadır. Bahsedilen iki toplumsal faz arasındaki dengenin ise toplumsal sınıfların her birine eşit fırsatlar verilmesi ile sağlanacağına inanmaktadır. Çünkü sapmanın ortaya çıkmasında eşit fırsatlara erişimin önündeki engellerin payı büyüktür. Merton, toplumsal statülerin dağılışına da vurgu yapmaktadır. Rekabet aracılığıyla dağıtılan sosyal statüler, olumlu teşviklerle organize edilmeli ve her bir statüden toplumun beklediği davranışlar sergilenmelidir (Merton, 1968: 188). Aksi halde sapkın davranışlar toplumda peşi sıra meydana gelecektir. Merton'un temel tezi tam olarak budur: *“Sapkın davranış, sosyolojik olarak, kalıplaşmış kültürel özelemler ve bu özelemlerin toplumsal yapıda gerçekleşme umudu arasındaki uyumsuzluk olarak ele alınabilir”* (Merton, 1968: 188).

Özetle, Merton'a göre sapma üç nedenden ortaya çıkmaktadır;

- Fırsatlara eşit erişim imkânının bulunmaması,
- Toplumsal gücün alt katmanlarda bulunan bireyler tarafından idealize edilerek başarılı kişilerde somutlanması,
- Uyum baskısını hisseden bireylerin tam aidiyet yerine daha az uyum göstermelerine neden olan baskı (Merton, 1968: 202).

Bakıldığında sapmanın ortaya çıkması dengesiz gelir dağılımına ve fırsatlara erişimde eşitsizliklere dayandırılmaktadır. Ekonomik, kültürel ve toplumsal yapı tarafından onaylanan hedeflere ulaşımın engellenmesi bireylerde anomiyeye neden olabilmektedir (Demirbaş, 2001: 126). Merton'un hedef olarak gösterdiği Amerikan

rüyasını ekonomik ve sosyal eşitsizlik nedeniyle yasal yollardan gerçekleştiremeyen bireyler, yasadışı olarak tanımlanan yollara yönelebilecektir. Bu nedenle Merton'un anomiyi fırsatlara erişimdeki engellere tepki olarak açıklamasının akılda tutulması gerekmektedir.

1.2 Sosyal Çatışma Teorisi

Tarih boyunca toplumları ele alan yaklaşımlar uzlaşmacı ve çatışmacı yaklaşımlar olarak ikiye ayrılmıştır. Genelde toplumsal uzlaşma fikrine sadık kalınmaması nedeniyle suçun ortaya çıktığını belirten teorisyenlerin karşısına toplumsal yapının özünde çatışma olduğu ve bu çatışma neticesinde hakim sınıfın belirlediği kurallar ile suçun adının konduğunu belirten çatışma teorisyenleri yer almıştır. Her ne kadar çatışmacı kuram ve radikal kuramlar çeşitli ortaklıklar taşısalar da burada bir ayrıma gidilmiş ve sadece tezin dayanak noktalarını sağlayan kuramlar üzerinde durulmuştur. Bu noktada, Marx ve Engels ile başlayan tartışmalar, Chambliss, Turk, Vold ve Bonger ile devam etmiştir. Sosyal çatışma teorisyenleri toplumdaki güç ve gücün dağılışının yarattığı çatışma üzerinde durmaktadır. Bu görüşe göre suç, sosyal çatışma ve güç ilişkilerinin bir ürünüdür. Toplumsal tabakalaşma, sosyal ve politik uyuşmazlıklar ile ekonomik eşitsizlik, teorilerinin temelini oluşturmaktadır.

Marx, doğrudan suça ilişkin bir tanım yapma veya açıklama çabası gütmemiştir. Ancak kavramsallaştırdığı alt yapı ve üst yapı fikri, çatışma kurumlarını tanımlamak açısından önem arz etmektedir. Marx'a göre ekonomik yapı, sosyal ilişkilerin ve diğer bütün kurumların temelini oluşturmaktadır. Engels ise, rekabetçi kapitalist sistemin, sadece yoksulları ve işçileri suça itmediğini, toplumun diğer

kesimlerini de dolandırıcılık ve sahtekârlığa sevk ettiğini ifade etmektedir (Engels, 1997: 151-157). Bu durum diğer bütün sosyal sorunların kaynağıdır. Marx, suçu teorilerinin merkezine koymamış olsa da takipçileri, açmış olduğu yoldan ilerleyerek bir teori geliştirmeyi başarmıştır.

Dahrendorf, özel olarak suça dair doğrudan bir açıklama çabasında olmamıştır. “Endüstriyel Toplumda Sınıf ve Sınıf Çatışması” çalışmasında daha çok güç, etki ve baskı üzerinde durmuştur (Dahrendorf, 1959). Çalışmayı özel kılan nokta ise suç çalışmalarında, özellikle çatışma teorilerinde, bir mihenk taşı konumunda olmasıdır. George Vold, Dahrendorf’un yaklaşımından hareketle hakim sınıfın, çıkan yasaları devlet eli ile şekillendirdiği ve bu durumun toplumsal sınıflar arasında çatışma yarattığı fikrini öne sürmüştür (Hagan, 2002: 160).

Diğer yandan Chambliss, sınıf çatışmasının, kapitalizmin doğasından kaynaklandığını belirtmektedir. Ona göre, “*Davranışları suç kapsamına alan güç, kural koyucu sınıfın devleti zorlamasıdır.*” (Chambliss, 1975: 151). Chambliss, farklı üretim modellerinin, farklı sosyal ilişkiler ve dolayısıyla da farklı suç ve yasaları doğurduğunu belirtmektedir (Chambliss, 1975: 150). Buna göre ilk zıtlık üretici güçlerin, daha fazla “çöp” üretmeleri adına emekçileri, çalışmaya ve tüketime çekmesiyle başlamıştır. Böylece tüketme arzusu ve üretme arzusu birleşmiş ve çocukları olan sermayenin yığılması ve yabancılaşma doğmuştur. Chambliss’e göre emekçinin duyduğu öfkeyi, politik ve ekonomik alandaki hakim sınıfın düzenlediği yasalar, kontrol altında tutmaktadır (Chambliss, 1975: 151). Böylece kapitalizmin işleyişini ve burjuvazinin karını tehlikeye atan tüm hareketler zaman içerisinde suç kategorisine alınmakta ve özgür teşebbüsün devamı sağlanmaktadır.

Bu noktada getirilecek eleştirilerden ilki suç davranışının sadece sınıf çatışması içerisinde tanımlanmıyor oluşudur. Oysaki burjuvazi ekonomik gücünü kullanarak sadece sınıf çatışması içerisinde olduğu sınıfın davranışlarını değil, kendi sınıfındakilerin de davranışını yasal yollardan sınırlamaktadır. Karın kontrolü için özgür teşebbüsün sınırlarının çizilmesi gerekmektedir. Bu sınırlama, “adil yarış” adına herkesçe kabul edilmekte, buna uymayanlar ise cezalandırılmaktadır.

Çatışma kuramları içerisinde ele alınabilecek diğer bir yaklaşım ise Bonger’in yaklaşımıdır. Bonger, ceza yasalarının mülk sahibi sınıfın çıkarlarını korumak için çıkarıldığını belirtmektedir (Hagan, 2002: 125)³. İlginç olan noktalardan biri ise Bonger’in, klasik teorisyenlerin yaptığı *hedonizm* vurgusuna karşılık olarak bu duygunun bir önceki yüzyıla ait olduğu şeklindeki yaklaşımıdır. Bonger’e göre bunun yerini kapitalizmle birlikte *bencillik* almıştır. Suçun, kapitalist toplumlarda bütün toplumsal katmanlar için uygun olduğunu öne sürmektedir. Ödüllerin dengesiz dağılımı ve bencilce birikim, suçun oluşmasını cesaretlendirmektedir. Bonger, sosyalist toplum düzeninde suçun olmayacağını (Hagan, 2002: 125) romantik bir bakış açısı ile öne sürmektedir.

Bakıldığında hırsızlığı sadece hayatta kalmak için yapmayanlar ile ticaret kurallarını çiğneyerek karını arttırmaya çalışanlar arasındaki ortaklık “açgözlülüktür”. Bu davranış hırsızdan başka bir şey değildir ve sınıfsal farklılık burada etkisini kaybetmektedir. Bu anlamda Bonger’in bencillik ile ilgili söylediklerinin altını çizmek gerekmektedir. Böylece oluşturulan modelde aktörlerin edilgen olmadığına yönelik bir bakış açısı oluşturulabilecektir.

³ Hagan’ın kaynağı için bkz: Bonger, W.A., (1916), **Criminality and Economic Conditions**, Boston, Little Brown Company.

Özetle teorisyenler sömürü, ayrımcılık ve politik mücadele üzerinden teorilerinin yapı taşlarını yükseltmekte ve suçun, çatışma ve güç ilişkilerinin neticesinde ortaya çıktığının altını çizmektedir.

1.3 Etiketleme Kuramı

Etiketleme/ Damgalama/ Toplumsal Reaksiyon teorisi gibi isimlerle anılan teori, Howard Becker tarafından inşa edilmiştir. Genel olarak teorinin dikkat çektiği nokta, farklı davranışların, farklı toplumlarda suç olarak nitelendirmesidir. Bireylerin suça, sosyal kontrol mekanizmaları ve diğer kontrol grupları tarafından yaftalandıkları için yöneldiği iddia edilmektedir. Böylece suç çalışmalarının odak noktasını birey üzerinden alıp kurallar sistemine çekmiştir. Kurama göre suçlu olarak yaftalanan bireyler, toplumdan dışlanmakta ve dışlanma duygusuyla suçlu gruplarla etkileşim içine girmektedirler. Özellikle alt gelir grubuna karşı bir yaftalama içerisine giren adalet sistemi, kuramın eleştiri noktalarından birisidir.

Becker'e göre sapma, toplumun tanımladığı bir davranıştır (Becker, 1964: 3). Teorinin cevap aradığı sorulardan biri de hangi davranışın suç kategorisine girdiğinin tespitinin nasıl yapıldığıdır. Malinowski'nin Trobriant Adalarında yapmış olduğu araştırmalardan örnek sunan Becker, sapmayı tanımlamak için diğer insanların o davranışa nasıl tepki verdiği bakılması gerektiğini belirtmektedir (Becker, 1964: 5). Kuram, bireylerin nasıl tanımlandığına, yapacağı davranışları şekillendirmesi bakımından önem vermektedir. Buna göre suç, yaftalayan kurumlara karşı bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, yargılama sırasında vurulan suçlu damgasının "statü aşağılama seremonisi" olarak değerlendirilmesi mümkündür (Hagan, 2002:

175). Bu teorinin önemi ise suça ilişkin bakış açısının yönünü sapkın davranıştan, sosyal tepkiye çevirmesinden kaynaklanmaktadır.

Lemert'in *İkincil Sapma Kuramı* da etiketleme kuramları içerisine dahil edebilecek bir diğer kuramdır. Lemert, suçun ortaya çıkışını birincil sapma olarak tanımlarken yargılama sürecinde meydana gelen yaftalama sonucunda oluşan sapmayı ise ikincil sapma olarak tanımlamaktadır (Lemert, 1969). Birincil yaftalama kişiyi suça yönlendirmekte, ikincil yaftalama ise suç kariyerinin kapılarını açmaktadır (Vold vd., 1998: 222). Etiketleme kuramı her ne kadar yaftalamanın kendini doğrulayan kehanet haline geleceği yönünde uyarılarda bulunsa da, bireyleri edilgen ve dış etkilere tamamen açık olarak değerlendirmesi eleştirilecek noktalarından biridir.

Kuramın en dikkat çeken noktası ise cezalandırılan bireylerin, topluma dahil olmakta zorluk çekmesine yapmış olduğu vurgudur. Günümüzde işgücü piyasasına girerken istenen belgeler arasında bulunan sicil kaydı, esaslı bir damgalama aracı olarak değerlendirilebilir. Bireylerin yasalarca cezalandırıldıktan sonra dahi, toplum tarafından cezalandırılması uzun süre devam etmektedir. İşgücü piyasasına girmek ve topluma dahil olmak noktasında güçlükler yaşayan bireyler, damgalanmayı ve sosyal dışlanmayı en sert şekilde yaşamaktadırlar. Konulan kurallara riayet etmemek, uzun süren ve kimi zaman ömür boyu cezalandırılmayı beraberinde getirebilmektedir. Böylece bireyler, sonsuz bir suç döngüsüne hapsedilmektedir. Bu nedenle ikincil yaftalamanın sapmayı anlamada etkili olacağı kabul edilmelidir. Hemen eklemek gerekmektedir ki, kimi durumlarda cezaevine girmek çeşitli nedenler sebebiyle rasyonel bir tercih halini almış olabilir. Özellikle yoksulluk

içerisinde olan kesimler için cezaevleri, soğuk kış günlerinde hayatta kalmalarını sağlayan mekanlar haline gelebilmektedir.

1.4 Eleştirel Kuramlar

Eleştirel kuramlar, yeni eleştirel kuramların altında değerlendirilmektedir. Suçu etnisite, sınıfsal ve patriarkal ilişkilerin neticesi olarak ele almışlardır. Bu anlamda Radikal Feminizm, Neo Marksizm ve Marksizmin kesişme noktasında bulunmaktadır. Suçun oluşum aşamalarından çok nedenlerine odaklanmasını salık veren bu yaklaşım, sosyologların halen suçun nedenleri açıklayamadığı yönünde bir eleştiri getirmiştir (Lilly vd., 2011: 208). Bu kuramcılar mağdurlara odaklanmaktan çok suçun nedenleri, doğası ve işçi sınıfı üzerindeki etkilerine odaklanmışlardır.

Kuramcılardan Matthews ve Young, güce sahip olanların da suç işlediklerini ve kapitalizmin tüm toplumsal katmanlar için suçu yaratan bir yapıya sahip olduğunu kabul etmektedir (Matthews ve Young, 2011). Özellikle beyaz yakalı suçluluğu üzerinde durmuş ve suçun sadece yoksullar için olduğu algısını kırmışlardır. Marksistlerin aksine suça, devrimci bir rol atfetmekten çok, suçu mücadele edilmesi gereken bir olgu olarak ele almaktadırlar (Hagan, 2002: 180). Konu açısından eleştirel kuramın en önemli katkısı, sosyal adaletin altını çizmesidir. Suçu görelî yoksulluk, toplumsal huzursuzluk ve bunlara çözüm getiremeyen devlet politikaları ekseninde tanımlamaktadırlar (Gölbaşı, 2008: 91). Dikkat çeken noktalardan biri ise yoksulların hem kendi gelir grubundan olanlar tarafından hem de kapitalist sistem tarafından suiistimal edildiklerini iddia etmeleridir (Kızmaz, 2005: 150). Eleştirel akım, mağduru olmayan suçlara odaklanmaktansa endüstri kaynaklı

hava kirliliği ya da işletmelerin kanun dışı işlerinin takibinin yapılması gerektiği üzerinde durmaktadır (Lilly vd., 2001: 209).

Marksistlerin suç ve suçlaya devrimci bir rol atfetmelerine karşın Ian Taylor, suçu yaratan etkenlerin devrimci bir rol oynamayacağını yapmış olduğu incelemesinde ortaya koymuştur. Farklı coğrafyalardaki üretim ve bölüşüm koşullarını suç ekseninde inceleyen Taylor, artan işsizlik, üretim modellerinin değişmesi, küreselleşme, düşük ücretler gibi pek çok etkeninin suç oranlarında bir artıştan çok azalış meydana getirdiğini belirtmektedir. Bunu ise Marksistler tarafından devrimci rol atfedilen işçilerin sindirilmesi, dışlanması ve korku içerisine bırakılmasına bağlamaktadır (Taylor, 1999). Sonuç olarak bu kuramcılar için, *“Sosyal adalet, düzenli ve adil bir toplum yaratmanın etkili bir yoludur”* (Matthews ve Young, 2011: 6). Kuramda görelî yoksulluk ve sosyal dışlanmayla mücadelenin suçla mücadele ile eşdeğer olduğu vurgulanmaktadır.

1.5 Ekonomik Teori

Ekonomik teoriye Gary Becker ve Isaac Ehrlich tarafından büyük katkılar yapılmıştır. Teori suçun, fayda ve maliyet analizi neticesinde ortaya çıktığı yönünde bir ön kabule sahiptir. Becker *“Suç ve Ceza: Ekonomik Bir Yaklaşım”* isimli çalışmasında suça dair dikkat çekici iki noktanın altını çizmektedir. Birincisi; suçluları yakalamak ve cezalandırmak için özel ve kamu kaynakları çarçur edilmektedir. İkincisi ise hapis cezası, işgücüne katılımı azaltıcı etkisinin yanında kimi zaman tek ve yeter ceza olarak görülmemekte, pek çok cezayı içerebilmektedir (Becker, 1974: 3). Ayrıca suçluların da tüm insanlar gibi faydalarını maksimize etmeye çalışan fakat bunu yapmayı yasal olmayan yollardan deneyen bir anlamda

rasyonel bireyler olduğuna dikkat çekmiştir. Özellikle de para cezasına yapmış olduğu vurgu ile bazı cezaların bu kapsama alınması gerektiğini belirten Becker'a göre, hapsedilen bireyler çabalamaktan vazgeçmektedir. Üstelik hapishaneler suçta uzmanlaşmayı getirmektedir (Becker, 1995: 6). Bu noktada hapishanelerin suçta uzmanlaşmayı getirirken aynı zamanda mesleki uzmanlıklarda da körelmeye neden olduğu eklenmelidir.

Suçla mücadele için öneriler sunan Becker, yasaların ve suçların tanımının değiştirilmesi, maliye ve para politikaları ile işsizliği azaltıcı önlemlerin alınması, kaliteli eğitim ve aile bağlarının güçlendirilmesine vurgu yapmaktadır (Becker, 1995: 10). Suçla mücadelenin sadece yakalamak ve hapsedmek ekseninde yapılmasının ekonomik açıdan etkin bir mücadele aracı olmadığını belirten Becker, teknolojinin bu amaçla kullanılması gerektiğini belirtmektedir. İncelemesinde bireysel ve kamusal suç önlemlerinin maliyetini araştırmış ve bu tip maliyetler suçun maliyetiyle birleştiğinde refahın yeniden dağılımında ve sermayenin yığılmasında sorun yarattığına değinmiştir (Becker, 1974: 3-6). Özellikle beyaz yakalılarının suçluluğuna dikkat çeken Becker, toplumun maddi birikimine en çok zarar veren suçun beyaz yakalılar tarafından işlendiğinin altını çizmektedir (Becker, 1974: 6). Bu noktada eğitime ve fırsatlara erişimin, fayda/zarar analizinde suçun faydalarını azaltacağına dair bir inanç bulunmaktadır. Uzun süreli hapis cezasının, kişiyi üretim ve aynı zamanda tüketimden uzaklaştıracağı için hapsedilmenin toplumsal maliyetinin artacağını iddia etmektedir. Bu bağlamda hapsedilmek, sadece mahkumları değil, tüm toplumu ekonomik anlamda etkilemektedir. Becker'a göre cezanın yarattığı sosyal kayıp, pek çok suçta para cezası uygulanması yolu ile aşılabılır. Böylece suçlular, ödedikleri para cezaları ile sosyal yatırımlar için kaynak yaratarak topluma

olan borcunu ödemiş olacaktır (Becker, 1974: 13-29). Bu yol ile cezalandırma, suçlular için sosyal kabulün yanında ve politik ve ekonomik fırsatlar anlamına gelebilmektedir (Becker, 1974: 29). Ancak yoksulluk nedeni ile suça yönelen bireyler Becker'ın öngördüğü para cezasını karşılayabilecek ekonomik güçten yoksundur. Bu açıdan Becker'ın eleştiriye açık olduğu belirtilmelidir. Özetle, suçun para cezası yolu ile toplumda yaratmış olduğu zararın telafi edilebileceğine ve sosyal yardımlar için bir transfer olarak kullanılabilmesine dikkat çekilmektedir. Özellikle Becker'ın yaklaşımına ilişkin Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) kefalet ile serbest kalma örnek olarak gösterilmektedir.

Ehrlich ise Becker'ın yapmış olduğu analizi bir adım daha ileri taşıyarak sadece cezanın değil ödül fırsatlarının da maliyetlerini hesaplamıştır (Ehrlich, 1973). Tehlikeli olup olmamasına göre tanımladığı suç işleme ve işlememe değişkenlerini zaman, işgücü piyasasına dahil olma, fırsatlar ve cezalandırma açılarından incelemiştir. Vardığı sonuç beklenildiği üzere işgücü piyasasına dahil olmamanın suça yönelmek için gereken zamanı yarattığı, ancak davranışsal kalıplar incelendiğinde sadece bu değişkenin yeterli olmayıp, kimi suçluların yasal ve yasal olmayan faaliyetlerde aynı anda bulunabildiklerini saptamıştır (Ehrlich, 1973: 533). Kısacası işgücü piyasasına dahil ol(a)mamak suça ayrılacak vakitte artışa yol açacaktır (Ehrlich, 1973: 555). Ehrlich'in öngörüsü bireyin çalışma ve boş zaman arasındaki tercihinin suç açısından da değerlendirileceği yönündedir.

Ekonometri, iktisat ve matematiğin kesiştiği noktada incelemelerini derinleştiren bu düşünürler, bireylerin suça yönelirken rasyonel davranarak bekledikleri fayda, cezalandırılma olasılıkları ve elde edecekleri gelirin analizini yapmışlardır. Her iki kuramcı da mala karşı işlenen suçlar ve gelir adaletsizliği

arasında pozitif yönlü bir bağlantı kurmayı başarmıştır (Ehrlich, 1973: 560; Becker, 1995: 10).

Bakıldığında Durkheim'in ekonomik anomi kavramı 1980 sonrasında kuralsızlığın hakim olduğu emek piyasasını açıklayan bir kavramdır. Bu nedenle genel bir terim olarak ele alınabilir. Ek olarak Merton'un, Durkheim'dan hareketle tanımladığı fırsatlara erişimin önündeki engellere çektiği dikkat oldukça değerlidir. Öyle ki, kavram tüm toplumsal grupları kapsayıcı olarak değerlendirmeye açıktır. Sosyal çatışma teorileri yardımıyla ise sınıflar arasındaki yatay ve dikey çatışmalara dikkat çekilmiştir. Etiketleme kuramı da sosyal dışlanmanın türlerini ve biçimlerini ortaya koymasından dolayı kritiktir. Eleştirel kuramlar ise ekonomik ve politik güce sahip olanların yöneldikleri suçlara ışık tutmuş ve alt gelir gruplarına yönelik oluşturulan "suçlu" mitinin kırılmasını sağlamıştır. Üstelik sosyal dışlanma ve içermenin etkilerine de dikkat çekmektedir. Böylece tezin birinci bölüm tamamlanmaktadır.

Görüldüğü üzere her bir kuram suçun belirli parçalarını açıklamakta ve sosyal politika açısından birleştirici bir kurama ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma ise değinilen kuramlardan alınacak olan çeşitli kalıplardan ve tanımlardan istifade ederek suça, sosyal politika açısından bir açıklama getirmeyi amaçlamaktadır. Bu tip bir çaba, sivil toplum örgütleri ve hükümetler nezdinde ortak ve daha sosyal bir mücadeleyi getireceğine dair umut taşımaktadır. Bir sonraki bölümde kuramsallaştırma çabası yer almaktadır. Ardından çeşitli istatistikî analizler ile suç ve sosyal politika arasındaki ilişki kurulacaktır.

2. BÖLÜM: TÜRKİYE İÇİN BİR MODEL OLUŞTURMA

ÇABASI

Suç disiplinini özgün kılan nokta, teorik ve karmaşık bir öze sahip oluşudur. Yapılan çalışmalarda mala karşı işlenen suçlar terimi sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak çalışmada, bu terim yerine hırsızlık genel ve işlevsel bir terim olarak ele alınacaktır. Buradaki ön kabul, suçun mala değil, insana karşı işlendiğidir. Mala karşı işlendiği iddia edilen suçun muhatabı insan olmakta ve suça anlamını insan yüklemektedir. O halde bu tip bir terimin kullanılması, metalara “ruh üfleme” çalışmak gibi içi boş ve anlamsız bir çaba olacaktır. Bunun yerine suç kelimesinin mala karşı işlenen suçlar tanımına atıf yapacağı unutulmamalıdır. Ekonomik hacminden bağımsız şekilde rüşvet, zimmet, gasp gibi adlandırmalar istatistiki birer çeşit kategori halindedir. Bu kategoriler ise çalışma açısından model oluşumunda kolaylık sağlamaktadır. Suçu genel bir kategori olarak incelemek ise düşünsel açıdan bu suçlar arasındaki ekonomik hacmin büyüklük ve küçüklüğünün kabulünün yanında suçun siyasasına da vurgu yapmaktadır.

Farklı disiplinlerden araştırmacılar, suça ilişkin bütünlük bir model oluşturmaktan çok, kendi alanlarıyla sınırlandırmış oldukları araştırmaları ile kriminoloji alanına katkıda bulunmuşlardır. Oysaki bütünlük bir model suçu açıklamayı kolaylaştıracaktır. Suç bilimi çalışmalarının ihmal ettiği diğer bir konu ise devlet ve toplum arasındaki karşılıklı kullanılan araçlardır. Bu anlamda suç biliminin bir siyasası vardır denilmelidir.

Çalışma suç olmayan, düzenli ve güvenli bir toplum düzeninin inşa sınırlarını vaat etmemektedir. Bu tip bir vaat, Marksist terminolojideki anlamıyla bir amacın fetişleştirilmesi olurdu. Sapmanın doğasının, ortadan kaldırılamayacak pek çok

değişkene bağlı olduğunun ve bunların herhangi bir toplum düzeninde ortadan kalkacağına dair bir iddianın totolojiden öteye geçemeyeceği açıktır. Bu çalışma, suçun inşasında sosyo-ekonomik ve toplumsal düzenin rolünü ele almaktadır. Böyle bir ele alış ile sadece burjuvazinin, ekonomi ve hukuk eliyle sapmayı var ettiğine yönelik bayağı bir ele alışın ötesine geçmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, model oluşturma iddiası ile yola çıkmakta ve replika bir çalışma olma iddiasının uzağına denk düşmektedir.

Öncelikle hırsızlığa ilişkin yapılan “rol tanımlamalarının” yıkılması gerekmektedir. Hırsızlığın sınıfsal bir tepki olduğu yönündeki düşünceler (Piven ve Cloward, 1979) üzerinde yeterince çalışılmamıştır. Sınıfsal bir tepki olması için gerekli olan sınıf bilincinin olup olmadığı yönündeki bir araştırmaya konu açıktır. İkinci olarak ise hırsızlık suçunu sadece alt gelir grupları kapsamında (Cohen, 1955) ele alan kimi teorilerin eleştirilmesi gerekmektedir. Diğer bir konu ise yapısal suç kuramlarının bütünlük kuramların oluşumuna olan katkısıdır. Gerçekten de bütünlük kuramlar, genel bir çerçeve sunması bakımından makro analizlere elverişlidir.

Bu noktada çalışmada makro bir analiz içerisinde kullanılacak olan modeldeki suç tanımının ne olduğuna ilişkin açıklama yapmak faydalı olacaktır. Toplumların sahip oldukları dünya görüşü suçun tanımlanmasında (Ata, 2011: 114) ve bağlantılı olarak cezanın sınırlarının çizilmesinde etkindir. Esasen suçun nasıl tanımlandığı ülkelerin ekonomik, sosyal, hukuksal ve politik faktörleri açıklamalarıyla ilintilidir (Ata, 2011: 114) ⁴. Aynı zamanda suç, zamansal ve mekansal olarak değişebilen bir özelliğe sahiptir. Örneğin, klasik suç teorileri, 19.

⁴ Ata'nın kaynağı için bkz: Güvel, E. A., (2004), Suç ve Ceza Ekonomisi, Ankara, Roma Yayınları.

yüzyılda suçu, özgür seçim ve rasyonalite ile açıklamaya koyulmuştur. Bu tarihten önce idam cezası, mülksüz köylüler, işçiler ve işsizler gibi “tehlikeli sınıflar”ın kontrol altında tutulması için kullanılmaktadır (Foucault, 1992). Öyleyse suçun tanımını yapılırken dikkat edilmesi gereken yegane şey tarihin kaygan zemininde ilerleyen bir çalışma yapıldığıdır.

Literatürde mala karşı işlenen suçlar (property crime) olarak Türkçeleştirilen terimi, genel bir terim olarak görülen “hırsızlık” olarak ele almak suçun mala karşı değil insana ve insan tarafından işlenmesinden dolayı karşı çıkma amacı güdülmektedir. Çalışma boyunca hırsızlık suçuna dair herhangi bir ayrıma gidilmeyecektir. Örneğin TÜİK istatistiklerinde mala karşı işlenen suçlar hırsızlık, yağma, dolandırıcılık, sahtecilik, zimmet, rüşvet, mala zarar verme gibi çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Ancak çalışmada hırsızlık temelinde suç genel bir başlık olarak belirlenmiştir. Böylesi bir inceleme meslek grupları ve suçlar arasındaki bağlantının kurulmasının yanı sıra suça dair mitleri kırmayı amaçlamaktadır.

Mala, mülkiyete, karşı işlenen suçların en önemli özelliği liberalizmin getirdiği temel özgürlük olan özel mülkiyete karşı işleniyor oluşudur. Bir yanda sıkı sıkıya sınırlanmış özel mülkiyet hakkı dururken diğer yanda bedensel ve ruhsal bütünlüğün hiçe sayıldığı cezalar zaman içerisinde kendisine yer bulabilmiştir. Bu süreç, bir tür çitleme hareketi olarak ele alınmakta ve hakların yavaş yavaş mülkiyete karşı suçlar olarak tercüme edildiği belirtilmektedir (Neocleous, 2013: 146). Sosyal demokrasi ve sosyal politikanın yükselişi suç çalışmalarının ivmesini toplumsal ve ekonomik yapılara çekmiştir. Her daim sanayi devrimi ile ortaya çıkan işçi sınıfından bahsedilmektedir. Bu dönemde işçi sınıfının yanında dilenciler ve suçlular da daha görünür olmuş, özellikle dilenciler manevi yükümlülükleri tatmin edenler olmaktan

çıkıp, işe yaramaz kitleler olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Böylece yoksul yasası, fabrika yasası gibi düzenlemeler yolu ile “makul” vatandaşın ortaya çıkması için çaba sarf edilmiştir. Esasen böylesi bir çaba, dönem itibariyle çalışma kavramına bakış açısından kaynaklanmaktadır. Bu düzenlemeler aynı zamanda sosyal politikanın bileşenlerini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Daha önce bahsedilen kuramlar özellikle suçun nedenlerini araştırmaları bakımından çalışmada oluşturulacak modelin dayanakları olarak seçilmişlerdir. Sosyoloji ve ekonomi merkezli kuramlar her ne kadar bağdaşmaz görünseler de çalışma, bütüncül bir modelin rolüne vurgu yapmaktadır. Suçu açıklamaya yönelik onlarca kuram arasında sosyal politikanın gücüne değinen noktalar olsa da sosyal politika temelinde suçu analiz etmeye yeterince önem verilmemiştir. Bu nedenle suçu Türkiye özelinde açıklamak için yeni bir modele ihtiyaç duyulmaktadır. Aşağıda oluşturulan modelin dayanakları bulunmaktadır.

2.1 Dört değişkenli Modelin Oluşturulması

Modelin temel iddiası, ekonomik ve siyasi dönüşümlere paralel olarak dönüşen sosyal politikaların, suç üzerinde etkisi olduğudur. Suç üzerine yapılan bu çalışma, suçun nedenlerine odaklanmaktadır. Modelde ekonomik temelli suçlar ele alınacaktır. Bu çaba tezin sınırlarından kaynaklanmaktadır ve diğer suç tiplerinin nedenlerinin, sosyal politika temelinden bina edilmediği anlamına gelmemektedir.

Kabul edilmelidir ki suç davranışı ve pek çok sorun, büyük oranda ekonomideki üretim ve bölüşüm sorunlarının yansıması olabilmektedir. Suç ve ceza politikaları, toplumların sosyal ve ekonomik açıdan yansımasını oluşturmaktadır. Bir toplumun suç hakkındaki düşünme şekli; o toplumun korkularının, özellikle de

değişim ve düzensizlik hakkındaki korkularının, tarihsel ve toplumsal olarak suçlulara nasıl aktarıldığı üzerine çok şey söylemektedir (Neocleous, 2013: 158). Suçun anlamı ve suça atfedilen cezalar toplumsal ve ekonomik dönüşümlerle el ele gitmiştir. Bu demek değildir ki, suçu açıklamak tüm toplumsal sorunları açıklamak anlamına gelecektir. Böyle bir genelleme yapmak metodolojik ve düşünsel açıdan hataya sürüklenmektir. Aksine suç ve sosyal politika arasındaki ilişkinin açıklanması, sosyal politikanın literatürdeki sınırlarını aşma amacına hizmet edecektir.

Belirtmek gerekmektedir ki çalışma, iş ve meslek grupları temelinde suçu açıklamaya çalışacaktır. Suçu anlamak ve açıklamak oldukça zordur. Kolay olan ise suçu sadece alt gelir gruplarının (Regoli, Hewitt ve DeLisi, 2014) bazı etnik köken sahiplerinin (Ellis ve Wash, 2000: 354-355) ve kentleşme neticesinde ortaya çıkan (Clifford, Shaw ve McKay, 2014; Sutherland, Luckenbill ve Cressey, 1995) bir sapma olarak ele almaktır. Hedeflenen, suçun genel eğiliminin farklı değişkenlerle açıklanabilmesidir. Öncelikle suçun özelliklerinin ortaya konması gerekmektedir.

- Suç, ilişkiseldir; hangi suçun daha büyük olduğu yönündeki bir hiyerarşik sıralamaya gidilemez, bundan dolayı hırsızlık genel bir kategori olarak ele alınmış, yolsuzluk, kapkaç, araba hırsızlığı ya da diğer türler arasında yarattığı ekonomik etki açısından bir ayrıma gidilmemiştir.
- Suç, aynı zamanda ekonomik sistemin dayatmalarının bir ürünü olarak ortaya çıkabilmektedir; kimi zaman metaların fetişleştirilmesi olarak dayatma açığa çıkarken kimi zaman ise hırsın perçinlediği doymak bilmez “rasyonel” isteklerdir.
- Suç, duygusaldır; fazlasına sahip olma arzusu, hayatta kalma duygusu ve bencilliğe dayanabilmektedir. Ahlak ve maddiyat arasındaki ilişkinin

sonucudur. Duygular ise toplumsal ilişkiler neticesinde öğrenilebileceği gibi doğuştan da gelebilmektedir. Suç işlemek sadece maddi açıdan değil ahlaki açıdan da yaşanan bir çatışma neticesinde ortaya çıkabilmektedir. Ahlaki olanı yıkan ise ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçlar kimi zaman statü olarak kendini göstermekte kimi zaman ise ekonomik ardıllar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Suçun bu boyutunun ihmal edilmesi bireylerin edilgen aktörler olarak kabul edildiği anlamına gelmeyecektir.

Suç üzerinde değerlendirme yapılırken kişilik, içten/dıştan denetim gibi etmenleri de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Tüm bunlara ek olarak belirtmek gerekmektedir ki suçun bireysel eylem boyutunun suçun ortaya çıkışında önemli etkilere sahip olduğu kabul edilmekle birlikte amaçlanan sosyoloji ve ekonomi teorileri ışığında suçun açıklanması olduğu için psikoloji teorilerinden yararlanılmayacaktır. Kişisel özellikler ve duygusal durumlar çalışmanın merkezinde değildir. Bunun yerine suç, yapısal olarak ele alınmakta ve sosyolojik temelli bir analiz gerçekleştirilmektedir. Ancak çalışma, suçu açıklayan psikoloji teorilerine yeterince yer vermiyor olması bakımından eleştiriye açıktır. Tutarlı bir konsept yaratmak için kavramlar ve kavramların birbiriyle ilişkisinin açıklaması ile işe başlanacaktır. Aşağıda sosyal dışlanma, fırsatlara erişim yollarının önündeki engeller, statü ve gelir adaletsizliği olmak üzere dört unsur belirtilmektedir ve bunlar suçu açıklamadaki basamak noktaları olarak ele alınacaktır. Her ne kadar bahsi geçen dört etmen, kısır döngüymüş gibi algılansa da meslek gruplarına etkileri bakımından bir ayrıma gidileceği için bu döngünün kırılacağı söylenmelidir.

2.1.1 Sosyal Dışlanma

Kavram, sosyal içermenin karşıtı olarak tanımlanmaktadır. Çok tartışmalı bir kavram olmasının yanı sıra üzerinde uzlaşmaya varılmış bir tanımlanmamaktadır. Bakıldığında Avrupa Birliği, sosyal dışlanmayı bazı bireylerin yoksulluktan veya temel yetersizliklerinden dolayı yaşam boyu öğrenme fırsatlarının olmaması ya da ayrımcılığın bir sonucu olarak toplum kenarına itilmesi ve topluma tam katılımının engellenmesi olarak tanımlamaktadır (European Commission, 2010). Sapancalı ise sosyal dışlanmayı, ekonomik, toplumsal ve politik süreçlerden dışlanma olarak tanımlamaktadır (Sapancalı, 2003: 123). Milliband'a (2006) göre kişinin kontrolünün dışında içinde bulunduğu toplumun diğer vatandaşları gibi eşit bir şekilde topluma katılamaması sosyal dışlanmaya neden olmaktadır. Kimi yazarlar ise sosyal dışlanmayı, "sosyal hastalık" olarak ele almaktadır (Alden ve Thomas, 1998: 1358). Sosyal dışlanma suç üzerinde etkide bulunduğu gibi suça etki eden diğer olguların da ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır. İşsizlik, işgücü piyasasına katılmak için gerekli olan vasıfların kazanılmasında eksiklik, barınma sorunları, düşük ücret gibi pek çok sorun sosyal dışlanma neticesinde ortaya çıkabilmektedir. Milliband (2006: 8-9), sosyal içirme uygulamaları ile bahsedilen sorunların üçte bir oranında azaltıldığını belirtmektedir.

Sosyal dışlanmaya maruz kalan bireyler için dışlanma biçimi ve tanımı farklılaşmakta ve etki boyutu değişmektedir. Sosyal dışlanmanın bu çok yönlü karakteri, sosyal bilimin farklı alanlarınca incelenmesini de beraberinde getirmiştir. Suç çalışmalarında da konunun oldukça ilgi çektiği belirtilmelidir. Örneğin, Hirschi (1998: 111) sosyolojik suç kuramları içerisine dahil edebileceğimiz *Sosyal Bağ Teorisinde* toplum ve birey arasındaki bağlara dikkat çekmektedir. Kuramın ayırt

edici özeliği ise suça yönelen bireylerin ceza yasaları uyarınca cezalandırılmayı, bağlı bulunduğu toplum tarafından reddedilmek ya da görmezden gelinmeye tercih edeceğine yaptığı vurgudur. Bağlılık, sosyal içirme, inanç ve aidiyet Sosyal Bağ teorisinin temel bileşenleridir (Hirschi, 1998: 224). Her ne kadar Hirschi'nin asıl vurguladığı nokta ebeveyn ve çocuk ilişkisi olsa da, ebeveynlerin sahip olduğu toplumsal aidiyet sosyal içermeye olan inançtan kaynaklanmaktadır. Geline nokta, Durkheim'in dayanışma üzerinden tanımladığı toplum temaları ile örtüşmekte ve sosyal içermenin önemine işaret etmektedir.

Öte yandan sosyal dışlanmanın ekonomik etkileri, suç çalışmalarıda pek çok kez sınanmıştır. Örneğin, sosyal dışlanma ve suç arasındaki ikili ilişkinin oldukça karmaşık olduğunu belirten Hale ve Fitz (2008: 138), yaptıkları inceleme ile devlet politikalarının ve toplum kaynaklı sorunların da ilişkinin diğer bir tarafı olduğunu belirtmişlerdir. Hale ve Fitz suç ve sosyal dışlanmanın üç bileşeni olduğunu belirtmektedir. İlk olarak işgücü piyasasına vurgu yaparken ikinci olarak ise ekonomik açıdan dışlanmanın yalnızca işgücü piyasası ile ele alınamayacağını, tüketimden de dışlanmanın önemli olduğunu belirtmektedirler. Tüketim, bireyin içinde bulunduğu gelir grubundan ziyade kendisine referans olarak aldığı gelir grubunun tüketim kalıplarına ulaşamaması olarak da tanımlanmaktadır. Böylece gelir dağılımı yanında tüketime de dikkat çekmektedirler. Üçüncü olarak ise ceza politikalarının doğrudan sosyal dışlanma ile olan ilgisine vurgu yapmaktadırlar (Hale ve Fitz, 2008: 142). Becker ve Lemert de etiketleme kuramında yaftalamanın sosyal dışlanmanın bir ayağı olduğunu belirtmektedirler (Becker, 1964; Lemert, 1969). Sosyal dışlanma ve suç arasındaki ilişki kurallar sisteminin içerisinde oluşmaktadır. Örneğin, ekonomik hayattan dışlanan birey suça eğilimli olarak yaftalanmaktadır. Ya

da bölgesel yaftalar, suçun sadece bu kent mekanlarından türediği yönünde fikirler sunmaktadır. Wacquant (2011), eserinde bu durumu eleştirerek, bölgesel yaftaların kişilerin sosyal ve ekonomik hayattan dışlanmasına neden olduğunu öne sürmüştür. Bu bağlamda etiketleme kuramı ve sosyal dışlanma olgusu bir arada değerlendirilmelidir.

2.1.2 Fırsatlara Erişim Yollarının Önündeki Engeller

Başlık bir yanıyla fırsat eşitsizliğini çağrışırsa da diğer yanıyla fırsatlara ulaşmaya aracı olan kurumların gücüne vurgu yapmaktadır. Fırsat eşitliği literatürde çoğunlukla eğitim sorunları ekseninde ele alınmaktadır (Şenses, 2007; Ferreira ve Gignoux, 2010; Çelebi vd., 2014). Genel olarak ise fırsat eşitliği toplumsal, siyasal ve ekonomik kökenlerinden ayrılarak herkesin yetenek ve becerisine göre yarışacağına öngörüldüğü bir ilkedir (Güner vd. 2014: 35). Fırsat eşitliği ile eğitimin bu denli yakın ilişki içerisinde olmasının nedeni ise dikey yönlü sınıfsal hareket için araç olarak eğitimin sunulması ve eğitim hakkının temel insan hakkı (İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, 1949) olarak kabul edilmesinde gizlidir. Türkiye’de eğitim ve fırsat eşitsizliğine dair yapılan çalışmalarda, sunulan eğitimin böylesi bir sıçramayı sağlamaktan uzak olduğuna dair bulgular mevcuttur (Çokgezen, 2011: 4; Ferreira ve Gignoux, 2010).

Öte yandan gelir ve fırsatlara erişim arasındaki bağlantı da bazı kuramcıların dikkatini çekmiştir. Cohen, geliştirdiği kuramda, çocukların fırsatlarının, ailelerinin sahip olduğu gelirle bağlantılı olarak belirlendiğinin altını çizmektedir (Kızmaz, 2005). Özellikle alt gelir grubuna mensup ailelerin

çocuklarının orta sınıf değerlerine sahip olma tutkusu ile yaşadıkları çatışmanın suçun oluşumuna katkıda bulunacağını belirtmektedir (Hagan, 2002: 152). Ayrıca bazı mahallelerde “kötü çocuk” olmanın statü sağlama aracı olacağını altı çizilmektedir.

Çalışma açısından bakıldığında, fırsat eşitsizliğinin çoğunlukla eğitim temelinde ele alınması kavramın anlamını daraltıcı ve sınırlayıcı bir etkiye bulunmaktadır. Fırsat eşitsizliği ve suç arasındaki ilişkiyi belirlemek adına Cömertler ve Kar (2007) tarafından Türkiye’de yapılmış olan araştırmanın sonuçları, fırsat eşitsizliğinin sadece eğitim bağlamında ele alındığında yanlış anlaşılacağını ispatlayacak veriler sunmaktadır. Araştırma, çarpıcı bir şekilde eğitim ve suç arasında bir bağlantı bulunmadığını ortaya koymuş, eğitim seviyesinin yükselmesinin suç oranı üzerinde bir azaltma yaratmadığını da belirtmiştir. Bu durum çalışma içerisinde ele alınan fırsat kavramının anlamının eğitim ekseninde çıkarılarak genişletilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Ayrıca araştırma sonuçlarına ek olarak söylenmelidir ki eğitim, suçun çeşidini farklılaştırabilmektedir. Öyleyse fırsat eşitsizliği eğitim de dahil olmak üzere başka değişkenlere de bağlı olmak durumundadır. Böylece fırsat eşitsizliğinin çalışma içerisinde nasıl bir anlam taşıdığı konusuna değinmek gerekliliği doğmuştur.

Fırsat kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından herhangi bir şey için en uygun zaman, uygun durum veya şart, vesile olarak tanımlanmaktadır (Büyük Türkçe Sözlüğü). Gerçekten de fırsat eşitsizliği, uygun koşullardan ve bilgiye erişimden yoksunluk olarak da tanımlanabilmelidir. Böylesi bir ele alış, hem gelir, iş ve meslek gruplarının tümünü kapsayacak hem de yalnızca eğitime değil, iktisadi ve politik kurumlara da fırsatların yaratılması için yeni görevler verecektir. Fırsat eşitsizliğinin

karşısında fırsat sınırsızlığı kavramı yer almalıdır. Öyleyse çalışmada fırsat eşitsizliği, alt gelir grubunun yalnızca eğitim ile üstesinden gelebileceği bir kavram olmaktan ziyade, tüm gelir gruplarının erişemediği fırsatları içeren bir kavram olarak ele alınmaktadır.

Merton'a göre fırsat eşitsizliği, statü engellemesini yarattığı noktada suç ortaya çıkabilecektir (Merton, 1968). Merton'un statü engellemesi fikrinin tüm gelir grupları açısından genişletilmesi gerekmektedir. Suç biliminin bir siyasası olduğu daha önce belirtilmiştir. Bu nedenle fırsat eşitsizliğinin sadece ekonomik değil siyasi anlamda da yaratılabileceğinin altı çizilmelidir. Öyle ki, Acemoğlu (2015)'nin belirttiği gibi ekonomik ve politik olarak dışlayıcı kurumlar tarafından engellenen kişiler, ekonomideki ve günlük hayattaki fırsatlara erişemeyecektir. Acemoğlu, devlet merkeziyeti ile güvence altına alınmış mülkiyet hakkının, sosyal, ekonomik ve politik hakları beraberinde getireceğini belirtmektedir. Hakların ortaya çıkışı ise yeni teknoloji ve becerilere yatırım yapmayı teşvik eden, eşit şartlarda rekabeti sağlayan kapsayıcı kurumların ortaya çıkışını sağlayacaktır (Acemoğlu 2015: 407). Kapsayıcı ekonomik kurumlar, kapsayıcı siyasal kurumları beraberinde getirecek ve böylece siyasal gücün dağılması ile fırsatlara erişim tüm gruplar için eşit mesafede olacaktır.

Dışlayıcı kurumlar yalnızca alt gelir grubunu değil, bilakis, üst gelir grubunu engelleyecektir. Acemoğlu (2015: 408), gücün, belirli bir grubun elinde toplanmasının, mevcut sömürücü ekonomik kurumların da bu grubun çıkarları doğrultusunda gelişmesine neden olacağını belirtmektedir. Böylesi bir durumda, Buğra'nın da altını ifade ettiği gibi hakim olanların kendi gücünden beslenen bir sınıfın yaratılmasına neden olacaktır (Buğra, 2014). Tüm engellemeler ve/veya siyaseten korunmalar, neticesinde kimi gruplar fırsatlara erişim için suça yönelecek,

kimisi ise siyasi desteği nedeniyle “hediye”lere erişebilecektir. Bu noktada Weber’in Sosyal Kapama (social closure) kavramı da tartışmaya eklenmelidir. İ ve dış kapama olarak çeşitlendirilebilecek olan kavram, bir grubun diğer grup üzerindeki hegemonyasını sağlar. Statü gruplarının kendi ilerinde farklı gruplara ayrılması ve içerideki küçük grupların, fırsatların, ödüllerin, maddi ve manevi birikimin grup içerisinde paylaşılmasına içsel kapama, grubun içindeki küçük grupların oluşturduğu büyük gruba girişin kontrollü ve zor olmasını ise dışsal kapama olarak nitelendirmek mümkündür. Esas olan statü gruplarının içsel ve dışsal çatışmalardan kendine korumak amacıyla birlik oluşurmalarıdır (Murphy, 1986).

Fırsat kavramı yalnızca ekonomik değil, politik olarak da geniş anlamda ele alındığında, fırsatlara erişimin tüm toplumsal gruplar için kritik öneme sahip olduğu düşüncesi reddedilemeyecektir. Dışlayıcı kurumların varlığı ve baskı araçlarının fırsatların önüne koyduğu setler arzu edilene ulaşmada gayri meşru yolların bir seçenek olarak ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir.

2.1.3 Statü

Statü kavramının suçun ortaya çıkışında iki şekilde katkı yaptığı iddia edilmektedir:

- a) Statünün sahip olduğu ayrıcalıklar eli ile suçun gerçekleşmesinin kolaylaşması,
- b) Statü arzusunun suça neden olabilmesidir.

Statü, sınıf kavramına benzer şekilde birey tarafından tanımlanabileceği gibi sınıf kavramından farklı şekilde toplum tarafından da atfedilmektedir. Weber sınıfı,

piyasa içi ilişkiler üzerinden tanımlarken Marx ise, üretim ilişkileri temelinde kavramı açıklamaya çalışmıştır. Marx statüyü, toplumsal sınıfların bir sonucu olarak ele alsa da Weber'e göre statü, başkaları tarafından yüklenen toplumsal onur ya da saygınlık bakımından toplumsal gruplar arasındaki farklılıklar olarak görülmüştür (Giddens, 2006: 285). Geleneksel toplum yapısı yıkıldıkça statü, yaşam biçimine dönüşecektir. Böylece karmaşık toplumlarda, tüketilen ürünlerin sahip olduğu semboller, statüler hakkında bilgi verir hale gelmiştir. Weber, toplumsal tabakalaşmada statülerin rolüne vurgu yapmaktadır. Statülerin farklılığı, çatışma zeminini hazırlayıcı bir etkidir. Statü ve toplumsal saygınlık, suç söz konusu olduğunda bir tür dokunulmazlık ve görünmezlik pelerini işlevi görebilmektedir (Reiman, 1990: 124).

Weber'e göre sınıf, politik statü açısından gücü, sosyal statü açısından saygınlığı ve ekonomik statü açısından zenginliği çağrıştırmaktadır (Giddens, 2006: 285). Gerçekten de, Weber'in açıklamaya çalıştığı toplumsal katmanlaşma, suç açısından da ipuçları sunmaktadır. Ekonomik olarak zenginliğe ulaşma çabası, sosyal statü açısından toplumsal saygınlık ve siyasi açıdan güç arzusu suçun mesleki açıdan şekillenmesinde rol oynamaktadır.

Weber statüyü pozitif ya da negatif olarak toplumun kişiye atfettiği onur şeklinde tanımlamaktadır (Gerth ve Mill, 1947: 86-87). Yaşam tarzı ve statü arasındaki bağ tüketim aracılığı ile kurulmaktadır. Tüketim ise bir anlamda meslek ve ait olunan sosyal grubun yansımalarını oluşturmaktadır (Cox, 1950: 228). Ancak Weber statü gruplarının, toplumsal katmanlaşmaya şeklini verdiğini de belirtmektedir (Cox, 1950: 229). Bu anlamda gelir adaletsizliği, sosyal dışlanma ve fırsat eşitsizliği neticesinde metalara ve hizmetlere yasal yollardan erişememe ile

toplumun kişiye yüklediği statünün gerçekleştirilmesi gerekliliği arasında bir gerilim ortaya çıkmaktadır. Gerilim ise suçun ortaya çıkma ihtimalini artırmaktadır. Benzer şekilde Merton da statü engellemesi ile suç oluşumu arasındaki bağa dikkat çekmiş ve modelde statünün yer almasını sağlamıştır.

Statülerin ve statülerin algılanışının toplumların yaşam deneyiminde oynadığı rolü araştıran pek çok çalışma bulunmaktadır. Yaşam süresi, hastalık, ölüm ve suç oranlarının statüler ile olan bağı araştırmacıların dikkatini çekmiştir (Erkenekli vd., 2012: 2). Nirun, insanlar arasında kurulan sosyal ilişkilerin toplumsal düzeni sağladığını, benlik duygusunun yarattığı statü arayışının ise sosyal problemlerin çıkışını tetiklediğini belirtmektedir (Nirun, 1965). Bu bağlamda statü ve tüketim arasındaki bağı suç temelinde inceleyen Baumann ve Friehe (2013), ekonomik kazanç arzusu ile statü kazanma aracı olan eğitime erişimdeki kısıtlamaların bir çatışma yaratacağına dikkat çekmektedir.

Statü ve tüketim arasındaki ilişkinin modern toplumlarda yabancılaşma hali ile açığa çıkması, toplumlardaki anominin nedenlerinden biri olarak da görülebilmektedir (Bayhan, 2011: 233). Potansiyel suçlar, tüketim seviyeleri ile kıyaslamalarıyla oldukça ilişkilidir. Öyle ki, kişiye göre değişen referans gruplarının sahip olduğu tüketim ayrıcalıklarına ulaşmak için toplumun her kesimi sapma davranışı gösterebilmektedir. Merton'un belirttiği gibi kişisel başarı ve tatmin sadece amaçların gerçekleşmesiyle değil aynı zamanda diğerlerine üstünlük ile sağlanmaktadır.

Merton ve statünün suça etkisine dair önceki bölümde açıklamalar yapılmıştır. Burada tekrara düşmemek adına bahsedilmeyecektir. Ancak statünün farklı suçlara aracı olmasındaki rolünün üstünde durmak gerekmektedir. Tahmin

edileceği gibi statülere dayalı olarak şekillenebilecek suç tipleri de bulunmaktadır. Örneğin rüşvet, statüsü dolayısıyla bir kimseden sağlanan çıkar nedeni ile verilen karşılıktır ve toplumun bireye yüklediği statünün sağladığı güvenin, kötüye kullanımından kaynaklanmaktadır. Kahya ve Irmak (2014), uyum sorunu veya çatışması yaşıyan bireylerin temel ihtiyaçlarını elde etmek ya da toplumda idealize edilen ekonomik statüye kavuşabilmek için suça yönelebileceklerini belirtmektedir. Kritik olan ise bu statülere ulaşmanın “gayri meşru” olarak tanımlanan yollardan daha kolay olduğunun altını çizmeleridir. Suç konusunda fayda/maliyet analizi ile dikkat çeken Becker (1974) da bireylerin, yasal yollar ve yasa dışı yollar aracılığı ile elde edeceği faydayı ve cezaları karşılaştırma yolu ile suça yöneldiğini belirtmektedir.

Mala karşı işlenen suçlar arasında statünün suç aracı haline gelmesine örnek olan suç yolsuzluk olarak belirtilmelidir. Yolsuzluk, “*bireysel refah ve statü kazanımları için seçilmiş veya atanmış kamu görevlilerinin resmi görevinden sapma*” olarak tanımlanmaktadır (Nye, 1967: 417-418). Politik güç ve himaye kazanımı nedeniyle de bu suç işlenebilmektedir. Öyle ki Huntington (1968: 253), ekonomik fırsatların kıtlığı nedeniyle oluşan yolsuzluğun refah düzeyini artırma, politik gücün sınırlı olduğu durumlardakini ise bu gücü elde etmek amacıyla yapıldığını savunmaktadır.

Statü kavramı, suça katkıda bulunduğu iki haliyle farklı sınıf koşullarına atıfta bulunmaktadır. TÜİK verileri de statü ile bağlantılı suçların işlenişinde alt gelir gruplarından çok üst gelir grupları ve statü atfedilmiş mesleklere işaret etmektedir. İstatistiklerin analiz edildiği bölümde konu detaylı olarak ele alınacaktır.

2.1.4 Gelir Adaletsizliği

Suç ile gelir adaletsizliği, kriminologların oldukça ilgisini çeken bir ilişkiye sahiptir. Karmaşık faktörlere sahip olan gelir dağılımlarının suç üzerindeki etkisi araştırılmaya değer bulunmuş ve çoğunlukla ekonometrik modeller yardımıyla açıklamalar getirilmiştir. Özellikle ekonomideki iniř ve ıkışlar bazında gelir dağılımını, suç incelemelerinde ayrı bir yere sahip olmaktadır. Zaman içerisinde mala karşı işlenen suçların, sadece alt gelir gruplarının tekelinde olduğuna dair dūřünce kırılmıştır. Gelir adaletsizliği ve suç arasındaki ilişkinin saptanmasına dair yapılan çalışmalar farklı değişkenleri incelemektedir.

Suç ve suçun ekonomisine dair yapılan çalışmalar başlarda yoksulların kentlerde yaşadığı alanlarda yoğunlaşmış ve ekonomik eşitsizliğe dikkat çekilmiş (Quetelet, 1968) kimi zaman ise suç türlerinin gelir gruplarında farklılaştığının ve temel itkisinin fırsatlar olduğu varsayılmış (Guerry'den aktaran Cohen ve Felson, 1979: 589)⁵ sonunda ise fırsat/maliyet analizi altında (Becker, 1968) incelenmiştir. Yoksulluk (Ehrlich, 1973; Loftin ve Hill, 1974) ve işsizlik (Glaser ve Rice, 1959; Freeman, 1991) arasındaki bağlantılar kurulduktan sonra kuramcılar gelir dağılımını ile suçun arasındaki ilişkiyi incelemeye koyulmuşlardır (Ehrlich, 1974; Benoit ve Osborne, 1992). Gelir adaletsizliğini ölçmek amacıyla üretilen Lorenz eğrisi kullanılarak yeni kuramlar oluşturulmuş, böylece gelir dağılımını ve suç arasındaki incelemeler artmıştır (Chiu ve Madden, 1997; Braithwaite, 1979).

İşsizlik ve suç arasında birçok kere ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Ancak yoksulların çalışmaya sevk edilmesi de sadece post-modern dünyada var olabilecek

⁵ Cohen ve Felson'un kaynağı için bkz: Guerry, A. M., (1833), "Essai sur la statistique morale de la France", **Westminster Review**, C.18, S.357.

parlak bir fikir de değildir. Bakıldığında Sonnenfels'in de belirttiği gibi "eskiden beri bir talihe sahip olmadığı müddetçe bir kimsenin geçimini sağlamasının sadece iki yolu vardır: çalışmak veya suç işlemek." (Neoclaus, 2013: 61)⁶. Mala karşı işlenen suçlar çoğunlukla hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Hapis süresince gelirden yoksunluk hali nedeniyle düşük gelir gruplarının riske atacağı maddi dayanakları beklenildiği üzere daha az olacaktır. Becker'in fırsat/maliyet hesabı tam olarak bu noktada açığa çıkmakta, beklenti ve sahip olunan arasında yakalanma riski (Ehrlich, 1974) tarafından tayin edilen bir ceza/ödül oranı bulunduğunu iddia etmektedir. Chiu ve Madden (1997), üst gelir grubunun, riske edeceği gelirin yüksekliği nedeniyle alt gelir gruplarından daha farklı motivasyonlarla suça yönelebileceğini belirtmektedir.

Gelir adaletsizliğindeki artış ve azalışlar, suçun fırsat maliyetinde değişiklikler yarattığı gibi söz konusu olan değişiklikler bir önceki dönemdeki suçun yansımaları da olabilmektedir. Kabul etmek gerekmektedir ki bazı bireyler gelirini artırmak için suça yönelebilir. Bu durum kişinin gelir dağılımı çizelgesindeki yerinden bağımsızdır ancak bireyin sahip olduğu konum suçun çeşidinin belirlenmesinde etki edebilecektir.

Gelir dağılımı, ekonomik ve siyasi konjunktüre bağlı olarak değişebilmektedir. İlginç olan ise mesleki dağılımın suç üzerinde yaratacağı potansiyel etkilerdir. Dikkatle incelendiğinde dağılımın, suçu çeşitlendireceği, yaratacağı, gerçekleşme derecesini değiştirebileceği, farklılaştıracağı ve gizlilik sağlayabileceği görülecektir. Aynı zamanda gelir adaletsizliğinin suç neticesinde ortaya çıkabileceği ve suçu tetikleyebilir olabileceği de unutulmamalıdır. Çalışmada

⁶ Neoclaus'un kaynağı için bkz: Sonnenfels, J., (1767), **Der Mann ohne Vorurtheil**, Hofbuchdruckern und Buchhändlern.

oluşturulmaya çalışılan tezin temel öngörüsü bu yöndedir ve gelir adaletsizliğinin değişken olarak ele alınma nedeni de bunlardır.

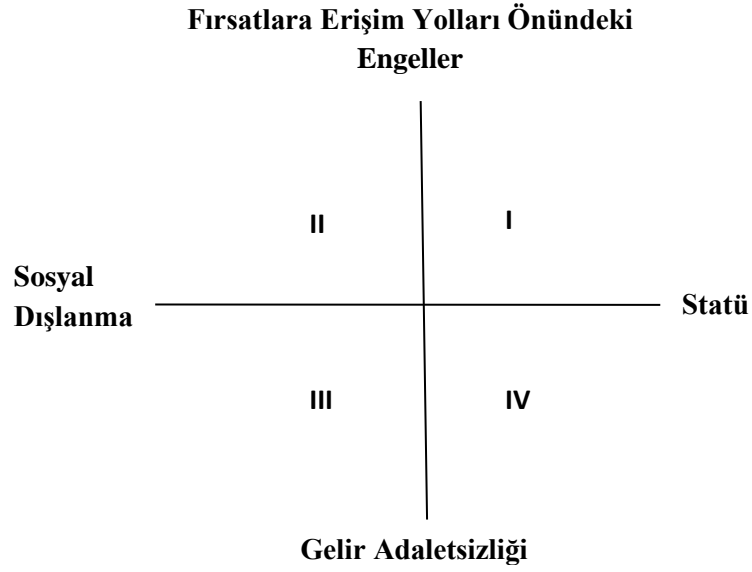
Yukarıda tanımlanan dört değişken temelinde, mala yönelik suçları ele alan bir model oluşturulacaktır.

2.2 Dört Değişkenli Model Denemesi

Öncelikle aşağıdaki varsayımlara dikkat çekilmelidir. Bu varsayımlar modelin sınırlarını da oluşturmaktadır:

1. Suç gelir adaletsizliğinin bir ürünü olabilir
2. Sosyal dışlanma suça etki etmektedir.
3. Kimi durumlarda suç olmadan gelir gruplarında yukarı doğru tırmanış fırsatları toplumsal, politik ve ekonomik olarak kısıtlı olabilir.
4. Daha çok statü beklentisi suça yönelmede rol oynayabilir.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle sosyal dışlanma, statü arayışı, fırsatlara erişim ve gelir adaletsizliği arasındaki ilişkinin karakteri suçun, meslek grupları arasındaki dağılımını anlamlandırmaya yarayacak ipuçları sunmaktadır. Esasen burada bahsedilen dört değişken de birbiriyle etkileşim halinde olan değişkenlerdir. Öyleyse aşağıdaki Şekil, suç eğilimini açıklamada kolaylık sağlayacaktır.

Şekil 1. Suçun Temel Değişkenlerinin Mesleklere Göre Bölgelere Ayrılması

Şeklin dört farklı bölgeye, dört değişken bazında ayrıldığı görülecektir. Hatırlatmak gerekmektedir ki, suç olgusu oldukça kaygan bir zemin üzerinde çalışma yapmayı gerektirmektedir. Bu şekil, katı bir tanımlama yapmamakta ve belirli bir grubun suç eğilimi açıklanırken diğer grupların aynı eğilime sahip olmayacakları anlamına gelmemektedir. O nedenle, değişkenler arası geçişleri ve etkileşimi simgelemesi amacıyla kavramlar koordinat düzlemi üzerine yerleştirilmiştir. Ayrıca koordinat düzlemi üzerinde sağa ve sola doğru olan hareketler bir artış veya azalış simgelemektedir. Bu nedenle herhangi bir ok işareti model üzerinde yer almamaktadır. Ayrıca model üzerinde sağdan sola ve yukarıdan aşağıya istenilen şekilde gidilerek, tanımlanan değişkenlerin suç üzerindeki farklı orandaki etkilerinin açıklanması amaçlanmaktadır. Makro düzeyde bir açıklama getirmek istenmektedir. Elbette ki mikro düzeyde suçun nedenlerinin incelenmesi ve kategorik olarak ayrıştırılması önemlidir. Ancak hedeflenen, yaftalamadan uzak ve genel bir yargıya ulaşmaktır.

Suçun nedenleri düşünülürken verilen yanıtlar çoğunlukla yaftalamanın izlerini taşımaktadır. Ancak bu model, her gelir grubu ve her meslek erbabının bir şekilde suça dahil olabileceği öngörüsü taşımaktadır. Bu nedenle model değerlendirilirken aşağıdaki kritik noktalar gözden kaçırılmamalıdır:

- a) İnsanları farklı sebepler suça itebilir. Bu sebepler birden daha çok olabilir. Örneğin bir insan çok iyi bir gelir düzeyine erişmiş olabilir fakat politik güç için suça yönelebilir ya da bu hırsızlık, sahip olduğu gelir düzeyinin devamı için gerekli bir hal almış olabilir.
- b) Suç, sahip olunan gelirin ve yaşam tarzının devamı için gerekli olabilir. Suç sayesinde oluşturulan ekonomik kazanç kişinin sosyal ve politik konumunu sürdürmesini sağlayabilir.
- c) Toplumsal, politik ve ekonomik yapıdaki değişimler suçu yeniden tanımlar ve değiştirir. Bu değişiklikler suçla birlikte cezanın tanımını da değiştirecektir.
- d) Meslek gruplarının suça yönelmeleri arasında bir paralellik bulunabilmektedir.

Şekilde işaret edilen dört bölge bulunmaktadır. Öncelikle I. bölgenin açıklaması ile başlamak gerekmektedir. Bu bölge, statü arayışı ve fırsatlara erişim yolları önündeki engeller, özellikle profesyonel meslek erbabının suç motivasyonları olduğunun altını çizmektedir. Fırsat eşitsizliğinin dar anlamdan çıkarılarak ele alınması bu nedenledir. Fırsat eşitsizliği bu meslek grubu söz konusu olduğunda politik ve ekonomik fırsatların sınırlandırılması ile biçimlenmektedir. Statü arayışı

ise sahip olunan statünün imkanlarının kullanılarak suçun işlenmesinde ve arzu edilen statüye ulaşmak için suça yönelmede etkili olacaktır.

II. bölge ise fırsatlara erişim yolundaki engeller ve sosyal dışlanmanın kesişim noktasında hizmet ve satış elemanlarının suç saiklerini işaret etmektedir. Bahsi geçen grubun gelir adaletsizliğinden etkilenmediği anlamına gelmemelidir. Aksine, gelir adaletsizliğini kırma noktasında fırsatlara erişim, umuda tutunmak anlamına gelecektir. Ancak gelir dağılımında üst basamaklara çıkmak için fırsatlara, özellikle de eğitim fırsatına, kolaylıkla erişilmesi gerekmektedir. Eğer bu yönde bir engelleme söz konusu ise sosyal dışlanma ağır basacak ve birey kendisine hiçbir yol sunmayan toplumun değerlerinden sapacak, suça yönelecektir. Öyleyse bu meslek grubunun statü ve gelir grubunda sıçrama tahtası olarak eğitim ve bu bağlamda fırsat eşitliğine verdikleri önem göz önünde bulundurularak koordinat düzlemindeki alana yerleştirilmiştir.

III. bölge sosyal dışlanma ve gelir adaletsizliğine vurgu yapmakta ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar ile işsizlerin suça yönelme nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelir adaletsizliği ile birleşen sosyal dışlanma, geleceğe dair beklentileri ortadan kaldırmakta ve sosyal konumun kuşaklar arası aktarılmasının süreklilik kazanmasına neden olmaktadır. Fırsat kanallarına sosyal dışlanma nedeniyle zaten erişemeyen bireyler, yoksulluk içine saplanıp kalacak ve uzun dönemli beklentilerden ve yatırımlardan uzaklaşacaktır. Bu şekilde umutsuzluk içerisinde olan bireylerin suça yönelmesi beklenmektedir.

IV. bölge ise statü ve gelir adaletsizliğinin kesişim noktasında yarı profesyonel meslek gruplarının suç değişkenlerini vurgulamaktadır. Statüye erişim ve bir üst gelir basamağına ulaşma çabası ile birleşerek bu meslek grubunun suça

yönelmesinde etkili olacağı varsayılmıştır. Elinde fırsatları olan ve bu fırsatları gelir grubunda yükselme amacıyla kullanacak olan IV. grubun statüye ulaşma çabası bir engel ile karşılaştığında topluma suç olarak geri dönecektir.

Meslek ve gelir grupları arasındaki temas, ilişkisel bir yapı sunmaktadır. Üst gelir grubunda bulunan bir aileye ve sosyal çevreye sahip olmak mesleki açıdan profesyonelleşmeyi sağlayacak kanalları açacağı gibi, profesyonel meslek erbabından biri olmak da gelir grupları arasındaki yukarı doğru tırmanışı tetikleyebilecektir. Bu sebepten gelir grupları ve meslek gruplarını, statü, gelir, fırsatlara erişim ve sosyal dışlanma açısından birbirine bağlamak yanlış olmayacaktır. Bakıldığında alt gelir gruplarının yolsuzluk, rüşvet vb. suçları işlemesi daha az rastlanır bir olgudur. Bu tip suçlar ancak belirli bir gelir seviyesinin üstündeki ve mesleki açıdan bunu yapmaya elverişli fırsatlara sahip kişilerce işlenebilecektir. Ya da üst gelir grubu ve profesyonel meslek erbabı kişiler, tehlikesi fazla ancak ekonomik getirisi az olan kapkaç gibi suçlara yönelmektense, tespiti zor ve ekonomik getiri hacmi yüksek olan rüşvet ve yolsuzluk gibi kimi suçlara yönelmeyi tercih edeceği kabul edilmelidir. Tabii ki burada asıl kritik olan meslek ve gelir grubunun ontolojik açıdan bulundurduğu fırsatların varlığıdır. Ek olarak, model temelinde gelir adaletsizliği ve fırsat eşitsizliğinin karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu ve bu nedenle suç temelinde yapılan analizin koordinat düzlemine yerleştirilmesinin nedeninin farklı olasılıkları içeren bir kavramlaştırma olduğu bir kez daha hatırlatılmalıdır.

Çalışmanın sınırlarından biri olan TÜİK verilerindeki eksiklik bu noktada açığa çıkmaktadır. Eğer TÜİK, meslek gruplarının gelir dağılımı içerisindeki paylarına ilişkin bir araştırma yapmış olsaydı, model hem meslek hem de gelir

gruplarının iç içe geçmesi yolu ile daha kapsamlı hale getirilebilecekti. Ancak, gelir grupları içindeki mesleksel dağılıma ilişkin istatistiklerin eksik olması, çalışmanın yalnızca meslek grupları temelinde incelenmesini mecbur kılmıştır.

Suç, kişinin üretim içerisindeki rolünü sosyal ilişkilerle perçinleyerek ortaya çıkmaktadır. Dört değişkenin birbiriyle ilişkisi incelendikten sonra TÜİK istatistiklerine bakıldığında karşımıza çıkan ilk ilginç nokta suça dair analizlerin meslek, eğitim ve yaşa göre yapıyor oluşudur. İstatistikler incelendiğinde Eric O. Wright'ın sınıf şemasına benzer şekilde suç istatistiklerinin çıkarıldığı görülecektir. O halde suç çalışmalarının üstü örtülmüş sınıf çalışmaları olduğu iddiası gayet makuldür (Neocleous, 2013: 161). Çalışmada uzun uzadıya Wright'ın kuramı ve kuramın sahip olduğu sınırlılıklardan bahsedilmeyecektir. Bu durum Wright'ın sınıf şemasının Türkiye ölçeğinde geçerli olup olmaması tartışmasında azadedir. Yalnızca TÜİK istatistiklerindeki yerini belirtmek amacıyla kısaca değinmek gerekmektedir.

Wright, "Class Counts: Comparative Studies in Class Analysis" (1997) isimli çalışmasında Marx ve Weber'i barıştırmıştır denilebilir. Melez (Özuğurlu, 2008: 40) bir çalışma olarak değerlendirilebilecek olan çalışma Weber ve Marx'ın aynı olgular üzerinde durduğuna dikkat çekmektedir. İlk oluşturduğu sınıf şemasını geliştiren Wright, ikinci sınıfsal haritasında Marx'ın üretim araçlarına sahiplik bağlamında yaptığı vurguyu, beceri ve ehliyet, işçi istihdam edip etmeme ve kurumsal avantajlara erişimi üzerine çekmiştir. Wright, oluşturduğu şema ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'ndeki sınıfları mesleksel temelde açıklamayı hedeflemiştir. Özetle, dört temel değişkeni bulunan kuramın en sağa ve aşağıya doğru gidildikçe vasıf, otorite, üretim araçlarına sahiplik ve çalıştırılan işçi sayısı azalmaktadır.

TÜİK verilerin yorumlarken Wright'ın sınıf şemasının akılda tutulması gerekecektir. Çünkü TÜİK, kullandığı meslek ve iş sınıflamalarında Wright'ın belirlediği sınıfsal konumlara paralel bir analiz gerçekleştirmektedir. Esasen yapılmış olan mesleksi sınıflama, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından ülkeler arasındaki farklılıkları ortaya koyma amacıyla getirilen bir standardizasyonun sonucudur. Tüm dünyada 10 temel grup altında 436 gruba ayrılan ve ISCO 88 adı verilen meslek sınıflamaları, eğitim süresi üzerinden inşa edilmiş ve Wright'ın sınıflandırması üzerinden tanımlanmıştır (Elias, 1997: 7). Ülkeler arasında karşılaştırmayı kolaylaştırmak amacıyla bu sınıflandırmanın yapıldığı belirtilmelidir.⁷

Özet olarak bu bölümde, suç kavramının nedenlerini açıklamayı kolaylaştıracak adımlar atılmıştır. Başlangıçta suç teriminin mala karşı işlenen suçlara atıf yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca birinci bölümde bahsi geçen kuramlar kullanılarak, ikinci bölümde deneme sayılabilecek bir model çalışma sunulmuştur. Kuramlardan alınan çeşitli kavramlar yardımıyla modelin dayanak noktası olan statü arayışı, fırsatlara erişim yolları önündeki engelleri, sosyal dışlanma ve gelir adaletsizliği konularında bilgi verilmiş, bunların modele nasıl bir katkı yapacağı açıklanmıştır. Modelin temelinde meslek grupları yer almaktadır. Bu tercih esasen TÜİK'in suç istatistiklerini sunarken kullandığı modelden kaynaklanmaktadır. Sunulan modelin elbette ki hatalı yönleri olacaktır. Ancak oluşturulan modelin sınıfsal yaftalardan uzak bir model olması yönünde ayrıca çaba harcanmıştır. Bu

⁷ Bu Sınıflamaya 2004 yılı itibariyle geçilmiştir. Buna göre mesleklerle ilgili olarak tutulan idari kayıtlar, nüfus sayımları ve diğer istatistikî bilgilerin bir araya getirilerek sınıflandırılması amaçlanmaktadır. ILO'nun böyle bir sınıflama ile meslek bilgilerinin küresel olarak karşılaştırılabilirliğini artırmayı amaçladığı belirtilmektedir. Bunun haricinde, uluslararası mesleki hareketlilik ve ülkeler arasında yeni modellerin oluşturulmasını sağlamak diğer amaçlardır. Çevirim içi kaynak için bkz: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/SiniflamaSurumDetayAction.do?surumId=5&turId=41&turAdi=null>

çabanın en somut örneği ise hırsızlık suçunun model bazındaki tanımıdır. Sonuç olarak, sosyal politika sunumun yetersizliği, sosyal devletin neoliberal iktisat kurallarına göre şekillenmesi ile ekonomik bunalım dönemlerinde suçun dramatik olarak arttığı bir gerçektir. Özellikle son dönemde sosyal politika, toplumsal kontrol gücü ile ortaya çıkmaktadır (Rodger, 2013: 59-77). Bakıldığında sosyal yardımların artması da suça dair ipuçları verebilecektir. Diğer bölümde Türkiye'deki ekonomik ve politik dönüşümler ile suç oranları arasındaki ilişkisellik bulunmaya çalışılacaktır. Yukarıdaki noktalar ışığında suç ve sosyal politika ilişkisinin açığa çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle Türkiye'de sosyal ekonomik ve siyasi dönüşümlerin gelir ve meslek gruplar bağlamında ele alınarak model ışığında hırsızlık suçu eğilimlerinin açıklaması yapılacaktır.

3. BÖLÜM: TÜRKİYE ÖZELİNDE MODELİN İNCELENMESİ

Bir önceki bölümde yeniden tanımlanan mala karşı işlenen suçlar bağlamında Türkiye ölçeğinde suçun nedenlerini açıklayacak yeni bir model tasarlanma yoluna gidilmiştir. Basit ancak bütünleşik bir analiz imkanı veren model, makro ölçekte suçun nedenlerinin incelemesini ekonomik, toplumsal ve politik etkilerini temele alarak bir inceleme yapma imkanı sunmaktadır.

Modelin, deneme amacıyla oluşturulan bir çalışma olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda aşağıda Türkiye İstatistik Kurumunun nicel verilerinden faydalanarak yapılacak incelemenin ardından örnek olaylar temelinde modelin sağlanması yapılacaktır.

3.1. Sınamaya Giriş: İstatistiksel Çözümleme

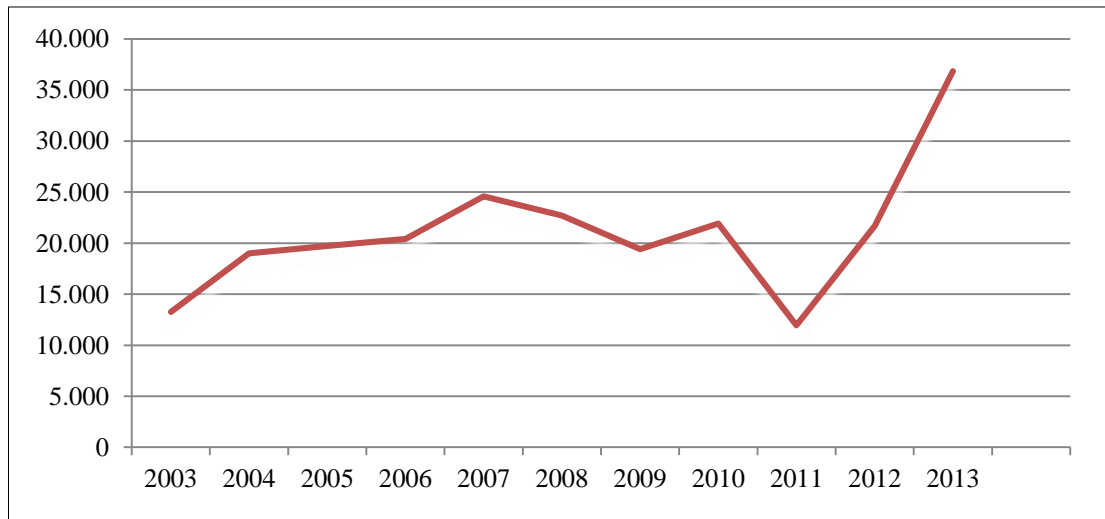
Bu bölümde TÜİK verileri yardımı ile kullanılan model aydınlatılmaya çalışılacaktır. Öncelikle çalışma içerisinde mala karşı işlenen suç kategorisinde değerlendirilen istatistiksel birimlerin açıklaması yapılmalıdır. Hırsızlığın genel bir tanımı içerdiği daha önce belirtilmiştir. Gasp, dolandırıcılık, zimmet, sahtecilik ve rüşvet ise konu ile yakından ilgili olan suç kategorileridir. İçeriğe dahil edilmelerinin nedeni, bir şekilde mesleki açıdan suç saiklerinin belirlendiği modele katkıda bulunuyor olmalarındandır. Aşağıda 2003-2013 yılları arasında türlerine göre tespit edilebilen suç istatistiklerinin toplamı bulunmaktadır.

Tablo 1. 2003-2013 Yılları Arasında Suçun Türlerine Göre Dağılışı

	Hırsızlık	Gasp	Dolandırıcılık	Zimmet	Sahtecilik	Rüşvet	Toplam
2013	22.343	4.877	2.463	416	6.492	251	36.842
2012	11.958	3.667	1.926	229	3.854	56	21.690
2011	6.445	2.225	1.103	87	2.077	13	11.950
2010	6.527	1.798	11.434	69	2.059	21	21.908
2009	5.758	1.145	10.822	65	1.593	32	19.415
2008	6.560	2.494	11.724	103	1.776	45	22.702
2007	7.125	2.329	12.869	128	2.055	69	24.575
2006	6.342	1.093	11.145	99	1.682	49	20.410
2005	6.431	2.084	9.334	187	1.676		19.712
2004	7.530	2.564	6.357	244	2.300		18.995
2003	6.220	1.668	2.833	185	2.363		13.269

Kaynak: TÜİK⁸

Tablo 2. Mala Karşı İşlenen Suçların Toplamının Yıllara Göre Değişimi

⁸ Bu tablo excell dosyası halinde <http://tuikapp.tuik.gov.tr/girenhukumluapp/girenhukumlu.zul> adresinden çevirimiçi olarak oluşturulmuştur. (Erişim tarihi: 23.05.2015).

Tablo genel bir eğilim sunmaktadır. Bakıldığında ilgili türlerin her birinde yıllar içerisinde suç oranlarının arttığı görülebilecektir. Tabloya ilişkin olarak bazı noktalara dikkat çekmek gerekmektedir. Örneğin, gasp kategorisi, 2005 yılı öncesinde “Cebri Hırsızlık” olarak değerlendirilmektedir. Ek olarak, 2005 yılı öncesinde sahtecilik ve rüşvet birlikte ele alınmaktadır. 2003 yılı temel yıl olarak alındığında hırsızlık, 3,5 kat artarak en çok artış gösteren kategori olmuştur. Dikkat çeken diğer bir kategori ise dolandırıcılık olmuştur. Dalgalı bir sayısal değişim gösteren kategori 4,5 kat artışla 2007 yılında en yüksek orana ulaşmıştır. Ancak 2013 yılına gelindiğinde 0,24 oranında düşüş göstermiştir. Genel toplama bakıldığında suç oranlarında 2,77 oranında yükseliş göze çarpmaktadır. Dikkat çeken bir diğer ayrıntı ise 2011 yılındaki dramatik azalıştır. Bu azalış, esasen dolandırıcılık suçundaki düşüşten kaynaklanmaktadır. Düşüşün nedenleri araştırıldığında ceza yasasında yapılan değişiklik göze çarpmaktadır. 2006 yılında yürürlüğe giren ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması olarak adlandırılan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 231. Maddesi uyarınca sanık hakkında verilen cezanın beş yıllık denetim süresi boyunca hiçbir hukuki sonuç doğurmamasını ifade etmektedir. Denetim süresi bittiğinde dava düşer. Bu durum ancak iki yıldan az ceza alanlara uygulanabilir. Bakıldığında dolandırıcılık 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu uyarınca bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılan bir suçtur. Bu bakımdan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kanunun, dolandırıcılıktaki dikkat çekici düşüşü açıklaması beklenmektedir. Kanunun uygulanmasına ilişkin herhangi bir kayıt yapılmadığı, adli sicile dahi bilgilerin girilmediği düşünülürse, bu kanundan yararlanan kişi sayısına erişmek mümkün değildir. Sahtecilikte ise artışın nedeni, 2004 itibariyle bu suça ilişkin hapis cezasının kaldırılmış olmasıdır (TCK, 339-345).

Tüm bunlara ek olarak, genel anlamda suç oranlarında artış eğiliminin olması iki noktaya dikkat çekmeyi zorunlu kılmaktadır. Durumsal suç önlemlerinin artışı⁹ ve suçun tespit edilmesini kolaylaştırılan teknolojilerin gelişmesinin payı¹⁰ değerlendirme yapılırken göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalışmanın iddiasının temeli olan model ise meslek bağlamında suç kategorilerinin ayrıştırılabileceğini öne sürmektedir. Belirlenen değişkenler arasındaki geçişlerin mümkün olduğu belirtilmekle birlikte makro bir analiz gerçekleştirilerek genel eğilimlerin tespiti amaçlanmaktadır. TUİK, suç konusunda gelir grubuna dayalı bir inceleme yapmamasının nedenini gözlem sayısının yetersiz olmasına dayandırmaktadır. Bu durum çalışma açısından oldukça zorlayıcı olmuştur.¹¹ Böylece çalışmanın ekseni gelir dağılımından uzaklaştırılmış ve meslek gruplarının model içerisine değişkenler temelinde atanması ile sonuçlanmıştır.

Yapılan incelemeler neticesinde meslek gruplarının oluşturulan modeldeki konumları belirlenmiştir. Bakıldığında ikinci bölümde oluşturulan model içerisinde mesleklerin dağılımının şu şekilde olması beklenmektedir:

⁹ Durumsal suç önlemleri özellikle izleme ve gözetleme amacıyla sayısı gittikçe artan kamera teknolojilerini içermektedir. Bunun yanında alarm sistemleri, mülkün çevresine güvenlik amacıyla çit yerleştirme, demirler ile pencerelerin kapatılması gibi mekansal düzenlemeler de bu önlemler arasında gösterilmektedir.

¹⁰ Örneğin kamera teknolojilerinin kentlerde kullanımının yaygınlaşması söz konusudur. Kamera sayıları ile ilgili ilan edilmiş istatistik bulunmamaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler neticesinde, bu bilgilerin gizliliğinin esas olduğuna ve şahsıma verilemeyeceğine yönelik cevap alınmıştır. Ancak gazete haberlerinden faydalanarak bu teknolojideki değişime ilişkin bilgi edinmek mümkündür. Örneğin, 2012 yılı itibarıyla sadece İstanbul'da 4700 MOBESE kamerasının asayiş amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından kullanıldığı belirtilmektedir (Kılıç, 2012). Alarm sistemleri ve bireysel amaçlı güvenlik kameraları bu sayıya dahil değildir. Üstelik sayı her geçen gün artmaktadır.

¹¹ Konu ile ilgili sorunlar, yöntem ve sınırlılıklar bölümünde bahsedilmiştir.

Tablo 3. Gelir Gruplarına Göre Mesleklerin Dağılımı

Bölgeler	Meslekler
I.Bölge	Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar, Nitelikli Tarım ve Ormancılık ¹²
II. Bölge	Hizmet ve Satış Elemanları, Tesis ve Makine Operatörleri, Zanaatkarlar
Orijin noktası	Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışanlar
III. Bölge	Teknisyenler, Teknikerler, Yardımcı Profesyonel Meslek Erbabı
IV. Bölge	Yöneticiler, Profesyonel Meslek Erbabı

Model üzerinde dikkat çeken diğer bir nokta ise Büro ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışanlar grubunun herhangi bir bölgede yer almamasıdır. Bu meslek grubu, yapılan ayrıştırmada yok sayılmamış aksine koordinat düzleminde orijin noktasına yerleştirilmiştir. Böylesi bir temsildeki amaç bu grubun çok farklı değişkenlerle bir araya gelmiş ve tanımlanması oldukça zor olan kıstaslara sahip grupları ifade ettiğine dikkat çekmektir. Takdir edilecektir ki bu denli parçalı bir yapı arz eden meslek grubu bahsi geçen değişkenlerden farklı oranlarda etkilenecektir.

TÜİK'in her yıl yayınlıyor olduğu meslek sınıflaması içerisinde ele aldığı ceza infaz istatistikleri içerisinde mala karşı işlenen suçlar, 2004-2013 yıllarını baz alarak ayrıştırılmış ve toplam değerleri bulunmuştur. 2003 yılının ele alınmamasının nedeni TÜİK'in meslek sınıflamasını ISCO-88'e 2004 itibariyle dönüştürmüş oluşudur. Aşağıdaki tabloda toplam değerler bulunmaktadır.

¹² Gelir desteği alan veya almayan bir grup olan işsizler de bu grup içerisinde değerlendirilmelidir.

Tablo 4. 2004-2013 Yılları Arasında Mesleklere Göre İşlenen Suçların Toplamı

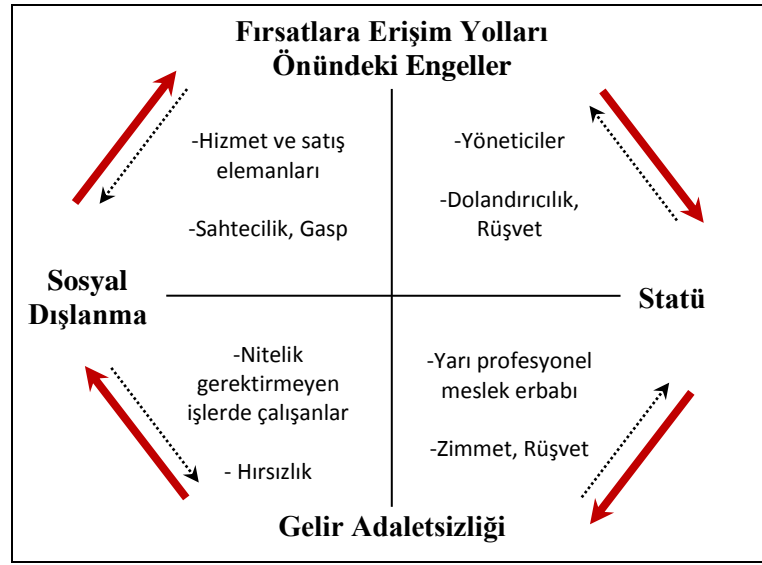
	Hırsızlık	Gasp	Dolandırıcılık	Zimmet	Sahtecilik	Rüşvet	Toplam
Yöneticiler	5212	1359	17062	94	1383	814	25924
Profesyonel meslek erbabı	463	163	1906	48	209	172	2961
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek erbabı	660	247	2010	213	357	196	3683
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	117	45	325	28	46	15	576
Hizmet ve satış elemanları	4130	1548	2905	18	709	247	9557
Nitelikli tarım ve ormancılık	3710	650	3774	101	743	434	9412
Zanaatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	9999	3305	9267	36	1582	627	24816
Tesis ve makine operatörleri montajcılar	3244	945	5036	41	850	415	10531
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	5242	1367	5168	42	832	345	12996
İşsizler	11568	3789	12253	135	1745	759	30249
Toplam	44345	13418	59706	756	8456	4024	130705

Kaynak: TÜİK¹³

Tablodan da görüldüğü üzere mesleki bağlamda suça eğilim, sahip olunan mesleğin açtığı kanallar ile yakından ilişkilidir. Örneğin hırsızlık kategorisinde profesyonel meslek erbabı ile büro ve müşteri hizmetlerinde çalışanlar ve teknisyenlerin payı oldukça azken, zanaatkarlar ve işsizlerin payı oldukça fazladır. Benzer şekilde rüşvet kategorisinde yöneticilerin ağırlığı hissedilmektedir. Ancak

¹³ Tablo suç ve meslek türlerine göre suç işleyen kişi sayısını göstermektedir. Tablo TÜİK'in resmi uygulaması ile oluşturulmuştur. (Erişim tarihi: 31.05.2015) Çevirim içi kaynak için bkz : <http://tuikapp.tuik.gov.tr/girenhukumluapp/girenhukumlu.zul>

belirtmek gerekmektedir ki, işsizler, dolandırıcılık ve rüşvet hariç diğer kategorilerde en çok suç işleyen gruptur. İşsizleri bir kenara bırakarak detaylı olarak incelendiğinde, gaspta ise daha çok zanaatkarlar ile hizmet ve satış elemanlarının ağırlığı hissedilmektedir. Dolandırıcılık, sahtecilik ve rüşvette ise yöneticiler ve zanaatkarların öne çıktığı kategori olmuştur. Zimmet suçu çoğunlukla, teknisyenler ve yarı profesyonel meslek erbabı ile nitelikli tarım ve ormancılık alanında çalışanlarca işlenmektedir. Öyleyse model aşağıdaki hale gelmiştir.

Şekil 2. Suçun Meslek Gruplarına Dayalı Analizi

Ancak dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta da suç türleri arasında bölgeler arası meslek geçişlerinin olduğudur. İlginç bir şekilde model üzerinde kesik çizgilerin yönünde gidildiğinde bir önceki bölgede bulunanların üçüncü olarak en çok dahil oldukları suç kategorisine erişilmektedir. Örneğin gasp suçu, hizmet ve satış elemanları meslek gruplarıncı en çok işlense de TÜİK verilerinde görüleceği üzere I. bölgede bulunan yöneticilerin de bu kategorideki sayısal varlığı yok sayılmamalıdır. Üstelik dikkat çekici bir orana sahiptirler. Bu durum suç türleri ve

meslek grupları arasında kesin bir yargıya varılamayacağı ancak genel bir eğilimin tespit edilebileceği iddiasına uygun düşmektedir.

Ekonomik sistem insanın kendini politik alanda gerçekleştirmesini engellerse kişi gayri meşru olarak tanımlanan yollara yönelmekte bir beis görmeyebilir. Gerçekten de istatistiklerle ortaya konan ve somut olaylar yardımı ile destekleyebileceğimiz pek çok örnek olay bulunmaktadır. Verilen örnekler suçluyu ve suçu meşrulaştırma amacı taşımamaktadır ve her bir gelir grubu için sadece birkaç olay incelenecektir.

3.2 Soyuttan Somuta: Gazete Haberlerinin Değerlendirilmesi

Suç, insana dairdir ve insana dair olan hiçbir şey yabancı değildir. Bakıldığında henüz suç işlememiş olmak ekonomik ve toplumsal yapı tarafından buna mecbur bırakılmamaktan kaynaklanmaktadır. Kimi durumlar vardır ki suça yönelmek tek çıkış kapısı gibi görünebilecektir.

Suç istatistikleri incelendiğinde Türkiye'deki metropollerde suçun çeşit ve sayı açısından farklılaştığı görülecektir (Kul, 2013: 103). Suça dair oluşturulan mekana dayalı algı esasen alt gelir gruplarının yaşadığı ve varoş olarak adlandırılan bölgelere kaymıştır. Bu bölgelerin varoş olarak adlandırılmasının altında, bölge sahiplerinin gelir dağılımından aldığı payın etkili olduğu düşünülmektedir. Suç kentin bu tip mekanlarında kuluçkaya yatmış olarak algılanmış olacak ki Sarıgöl Mahallesi Baskını (Radikal, 2006) , Hacıhüsrev Baskını (Zaman, 2009) Edremit Baskını (Radikal, 2006) gibi müdahaleler gerçekleşmiştir. Bu bağlamda gelir ekseninde tanımlanan varoş kimliği suçu hatırlatmaktadır (Demirtaş ve Şen, 2007: 90). Suçla mücadele içerisinde baskınlara konu başlığı olarak kent mekanlarının

seçilmesi ve bu mekanların daimi olarak suçlu üretiminde rol oynadığına yönelik ön yargılar bulunmaktadır. Wacquant'ın da belirttiği gibi

“İhmal edilmiş bu semtlerin sakinleri, şimdiki zamanda mahkum edildikleri yoksulluk ve dışlanma dışında kendileri ile çocuklarını başka bir geleceğin beklemediğini hisseder. Bu sosyal kapatılma duygusuna, işsiz kent gençliğinin duyduğu öfke denir. Bu öfkenin sebebi, kendi mahalleri “sosyal patolojilerin” beslendiği alanlar olarak kötülenirken bu yoksul kent sakinlerinin itibarına kara çalınmasıdır.” (Wacquant, 2011: 42).

Böylece yoksulluğun zaptı belirli kent alanları hedef gösterilerek sağlanacaktır. Ancak bu durum devletin, her ne kadar tutulmuş olan kayıtlardan hareket ediyor olsa da, suç bireysel değil mahalle bazında, kolektif (Gönen, 2008: 99) ve belirli bir gelir grubuna ait olarak algılandığını göstermektedir. Böylesi bir düşünce 1970’lerde ABD’de moda olan ancak günümüzde bayatlamış olan yoksulluk kültürü (Lewis, 1966) fikrinin tekrarından ibarettir. Yoksulluk kültürü ise suçun sığınak mekanları olarak algılanmaktadır. Ancak model temelinde yapılan inceleme göstermektedir ki mekandan ve gelir grubundan bağımsız olarak suç, her daim varlık bulabilmektedir.

Yoksulluk ve suç arasında pek çok yazar tarafından bağlantı kurulmuştur. Ancak Özdek, bu bağlantıları bir aşama daha ileriye götürerek “16. yüzyıldan itibaren Avrupa’da görülen ilk hapishanelerin, gelişen kapitalizmin topraklarından sürerek mülksüzleştirdiği ve kentlere göçe zorladığı geniş kitleleri sokaktan toplamak, ekonomik kriz koşullarında isyan tehlikesini önlemek ve mülkiyetin güvenliğini sağlamak amacıyla kurulduğunu” belirtmektedir (Özdek, 2000: 23). Aynı zamanda ceza politikalarında dönüşüm ve küreselleşme ile yoksul kitlelerin

artışı arasında bağ kurulabilmektedir. Bu bağ, yoksulluğu yönetilebilir kılmakta ve sosyal politikanın anlamının genişletilmesi gerektiğine yönelik ipuçları vermektedir.

Ekonomik dönüşümler, insanlar ve toplumlar üzerinde tarihin her döneminde devrim boyutunda etkilerde bulunmuştur. Türkiye söz konusu olduğunda 1980 sonrası dönemle birlikte değişen ekonomik yapı pek tabii bir biçimde beraberinde sosyal ve siyasal dönüşümü de getirmiştir. Örneğin, kamu mallarının özelleştirilmesi yolu ile elde edilmek istenen kar, sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Yılmaz (2008: 106-107), sosyal güvenliğin temel insan hakkı olma iddiasından uzaklaştırılması ile oluşan ekonomik eşitsizliğin, toplumsal ve siyasal alanda da eşitsizliğe yol açacağını ve bu kesimlerin sosyal dışlanma ile karşılaşacaklarını belirtmektedir. Öyle ki Çelik (2010: 69), Adalet ve Kalkınma Partisinin (AKP) iktidarı boyunca sosyal politikanın klientalist ve paternalist ilişkilere dayalı hayırseverlik yaklaşımına dayandırıldığını belirtmektedir.

Uygulanan neoliberal politikalar çalışanların marjinalleştirilmesini de beraberinde getirmiştir. Örneğin, bireysel iş ilişkilerinin güvencesinin ortadan kalkması, ILO kararlarının uygulanmaması nedeniyle Türkiye'nin sürekli kara listede olması, toplu iş ilişkilerinde ve sendikalaşmada gerilemeler, gelir dağılımda adaletsizliğin artışı ve sosyal güvenlik ve sağlığın piyasalaştırılması, bireylerin marjinalleşmesinin kapılarını açan etmenler olmuştur (Çelik, 2010). Her ne kadar azmettirici neoliberal politikalar olsa da marjinalleştirilen kesimler üzerinden yapılan suç tanımları kimi zaman vicdan ve ahlak gerilimi yaratan sansasyonel haberler ile kendisine medyada bolca yer bulmaktadır. Bazı durumlarda suçun ortaya çıkması için modelde bahsedilen saikler oluşmuş olsa da aktörlerin suça yönelmediği görülebilir. Ancak modelin sınanması için suçun ortaya çıktığı durumların

incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Veysel Yolcudağ'ın hikayesi oldukça çarpıcıdır ve modelde tam anlamıyla III. bölgeye denk düşmektedir. Çalışma yaşamından dışlanma ve gelir dağılımdaki adaletsizlik suçun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Veysel Yolcudağ, bir bankaya soygun amacıyla gitmiş, yedi kişiyi rehin almış ve karşılığında 500 bin lira istemiştir (Akşam, 2015). Gazeteler ve haber bültenleri çoğunlukla suçun oluşma anından bahsetmekle yetinmiştir. Ancak biraz araştırıldığında bu davranışın kökenlerinin ekonomi politikaları tarafından oluşturulduğu gözlemlenebilir. Veysel Yolcudağ'ı suça iten neden, neoliberal ekonomi politikalarının kayıtsız ve şartsız uygulanmaya çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda sosyal güvende yaşanan dönüşümler ve kuralsızlaştırılmış, müdahalelerden arındırılmış piyasa, suçu yaratan koşulların kaynağı olmaktadır. “Rehine krizi” olarak adlandırılan haberde, çoğunlukla taşıdığı silah, istediği para miktarı ve rehin aldığı süreden uzun uzadıya bahsedilmektedir. Ancak, işsiz olduğu ve “üç yıl önce vefat eden babasının beynindeki tümörü tedavi ettirebilmek için aldığı borçları” ödemek maksadıyla bu eyleme giriştiği bir cümlede geçilmektedir (Habertürk, 2015). Oysaki neoliberalizm, sağlığın piyasalaşmasının yolunu açmış, suçun ortaya çıkması için gerekli olan koşulları hazırlamıştır. Meselenin özü, neoliberal politikalar yolu ile ücretli işgücünün parçalanması ve bunun da işsizliği ve geçici işleri beslemesidir (Wacquant, 2011: 49). Veysel Yolcudağ, büyük bir kesimi sembolize etmesi bakımından kritiktir. Yolcudağ'ın hikayesi, Wacquant'ın “yoksulun cezalandırılması” olarak tanımladığı duruma örnektir (Wacquant, 2001).

Gerçekten de bakıldığında, üçüncü bölge sosyal dışlanma ve gelir adaletsizliği arasında yer almaktadır. Yolcudağ örneği, işgücü piyasasından dışlanmış, bu dışlanma ile birleşen gelir dağılımındaki adaletsizlik, babasının rahatsızlığı ile birleşince suç ortaya çıkmıştır. Yolcudağ, tedavi masraflarını karşılamak için çalışmak istemiş ancak iş bulamamıştır. Eleştirel kuramın işsaret ettiği gibi yoksulluk ve sosyal adalet modelde gelir adaletsizliğini simgelemekte, işgücü piyasasına dahil olma noktasında yaşadığı sorunlar ise bir yanılla ekonomideki anomi halini diğer yanılla da sosyal dışlanmanın ekonomik boyutunu işaret etmektedir. Veysel Yolcudağ, çaresizlik ve yardımsızlık içerisine düşmüş, sosyal politikanın sunduğu yardımlara erişememiştir. Böylece, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışırken işsiz kalmış, gelir adaletsizliği ve sosyal dışlanmaya maruz kalmıştır. Veysel Yolcudağ'ın hikayesi modeldeki üçüncü bölgeye düşmektedir.

Diğer yandan bir makam şoförünün, cumhuriyet başsavcısının imzasını taklit ederek zimmetine para geçirdiği yönünde başka bir haber de bulunmaktadır (Hürriyet, 2014). Böylesi bir örnek ise modelde II. Bölgeye tekabül etmektedir. Gelir adaletsizliğinin etkisinin II. Bölgede kısmen var olduğu kabul edilmekle birlikte, bu alan için suçun niteliği, fırsatlara erişim imkanları önündeki sınırlılıklar ve sosyal dışlanma olmaktadır. Keyder ve Adaman'ın yapmış olduğu araştırmada toplumdan dışlanan ve “fazla para kazanamayacağına” yönelik düşüncesi olan insanların suçu, sınıf atlama aracı olarak gördükleri ve suç çetelerine girmeye çalıştıklarına dikkat çekilmektedir (Adaman ve Keyder, 2006: 63). Böylelikle suç ekonomisi gelişmektedir. Modeldeki II. Bölge göz önünde bulundurulduğunda gerçekten de hizmet elemanlarının ağırlıkta olduğu, sahteciliğin en çok tercih edilen suç türü olduğunu işaret edilmektedir. Modelde dikkat çekildiği üzere aktörlerin içerisinde

buldukları toplumun tanımladığı ulaşılması gereken hedefler (Merton, 1968) ve yollar arasındaki uyumsuzluk (Acemoğlu, 2015) suçu yaratmıştır.

Suç denilince akla ilk gelen, sokakta gerçekleşen suçlar olmaktadır. Halbuki beyaz yakalıların işlediği suçlar toplum için daha maliyetlidir (Barak, vd., 2014: 83; Sutherland, 1996). Model temelinde üst ve orta üst gelir grubunun suça eğilimlerini incelemek kolay olmayacaktır; çünkü bilindiği gibi “*Rüşvetin belgesi olmaz.*”¹⁴ Elbette ki medyaya yansımış olan pek çok skandal bulunmaktadır. Örneğin Civangate Skandalı¹⁵ ve İSKİ Skandalı¹⁶, en çok bilinen ve yaşandığı dönem itibariyle gündem yaratan skandallardandır. Öte yandan rüşvet karşılığında hasarlı binalara sağlam raporu veren profesyoneller dahi bulunmaktadır (Cihan Haber Ajansı, 2013). Her iki skandal açısından da dikkat çeken nokta, modelde öne sürülen düşünceye paralel biçimde modelin I. bölümünde iddia edilen, yöneticilerin, profesyonel meslek erbabının ya da IV. bölümünde işaret ettiği şekilde yarı profesyonel meslek mensuplarının isimlerinin geçiyor olmasıdır. Üstelik bu grubun işlediği suçlar, diğer suç türlerine oranla ekonomik ve sosyal açıdan toplumun tümünü etkileyen ve daha büyük hacimli suçlar olmaktadır (Young, 2006). Buna ek olarak yolsuzluk, dolandırıcılık ve rüşvet gibi suçlar ideolojik ve politik fonksiyona

¹⁴ Civangate skandalı ortaya çıktıktan sonra davanın taraflarından olan Selim Edes tarafından sarf edilmiş olan sansasyonel soru. Bknz: <http://www.hurriyet.com.tr/index/ArsivNews.aspx?id=5608281>

¹⁵ Emlak Bankası eski genel müdürü Engin Civan’ın silahlı saldırıya uğraması sonucu ortaya çıkmıştır. Selim Edes, 1985 yılında Emlak Bankası’na sattığı arsanın bedelini alamadığı gerekçesiyle Alaattin Çakıcı’ya saldırıyı düzenlettirmiştir. Edes ile Civan’ın arasını düzeltmek için Özal ailesi de olaya müdahil olmuştur. Detaylı bilgi için bknz: Heper, M., Sancar, M. S., 1998, “Is legal Rational Bureaucracy a Prerequisite for a Rational-Productive Bureaucracy”, **Administration and Society**, C. 30, S.2, s.143-165.

¹⁶ Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP)’li belediye başkanı Nurettin Sözen tarafından İSKİ’nin başına geçirilen Ergun Göknel’in klor alımı için ihaleye çıkmadan, kloru üreten tek firmanın sahibi olan Halil Bezmen’in şirketine haksız fayda sağlamasını içermektedir. Olaya bir kimya firması da dahil olmuş ve klor satmak isteğini beyan etmiştir. Ancak beyan, sümenaltı edilmiştir. “Memur” ve “trilyon” sözcüklerinin bir arada kullanıldığı skandal, Ergun Göknel’in ayrıldığı eşi tarafından basına sızdırılmıştır. Detaylı bilgi için bknz: Altun, Ş., (2004), **Rüşvet’ten Özelleştirme’ye Yolsuzluğun 100 Yıllık Tarihi**, İstanbul, Agora Kitaplığı.

sahip suçlardır (Bedirhanoglu, 2007: 1240). İbni Haldun'un, "Memurun maaşını azaltırsanız vergi de azalır" (Candan, 2007: 243) sözüne modern bir yorum katmış olduğu düşünülen Turgut Özal, "Benim memurum işini bilir" (Yarma, 2015) diyerek yöneticilerin rüşvet suçunu işleyebileceklerine dikkat çekmiştir. Esasen topluma hakim olan ve bu tip suçları meşrulaştırıcı kimi ifadeler deyim olarak dildeki yerini almıştır. Böylesi deyimler yolu ile bir anlamda suç olağanlaşmakta ve toplumsal kabul görerek içselleştirilerek örneleşir. Yönetici ve idarecilerin suç işlemeye yönelmelerini açıkladığı düşünülen Gerilim Teorisi modele statü yolu ile katkıda bulunurken, fırsatlara dikkat çeken Acemoğlu (2015) da dışlayıcı kurumların sebep olduğu gayri meşru yollara vurgu yapmaktadır. Gerçekten de, 1980 sonrasında bireylerin amaçları gerçekleştirmeye yarayacak olan uygun araçlara giden yolun aşınmaya başladığını fark etmesi, siyasetçilerin ağzından bu tip söylemlerin çıkmasına sebep olmuştur. Turgut Özal, bu söz ile esasen devletin amaçları gerçekleştirmek için sağlayacağı imkanların sınırlı olduğunu kabul etmekte ve amaçlara giden yolun kimi zaman yasal olmayan yol aracılığı ile gerçekleştirilebileceğini kabul etmektedir. Üstelik böylesi bir yolun en yakınları tarafından denendiğine dair iddialar da mevcuttur (Buğra, 2014: 99). Öyle ki Özbay (2008: 2), dönem itibarıyla ticaret ve siyaseten desteklenen yeni burjuvazinin yaratılması için her yolun denendiği ve kimi usulsüzlüklere göz yumulduğunu belirtmektedir. Bu noktada suçun ve suça yönelme geriliminin amaçlar için uygun fırsatların tanınmaması ve statü beklentisi ile ortaya çıktığı belirtilmelidir. Özbay (2008: 4) ve Acemoğlu (2015)'nin fırsatlara yaptığı vurgu statü beklentisi ve statünün kullanılması ile birleşmekte ve modelde birinci bölgeyi işaret etmektedir. Gerçekten de istatistiksel olarak birinci bölgede üst gelir grubunun en çok işlediği

suç, dolandırıcılık ve rüşvet olarak yer almaktadır. Merton'un gerilimi yalnızca alt gelir grubu için tanımlamasının aksine model içerisinde tüm gelir gruplarını kapsayıcı bir anlama oturtulması bakımından daha işler olduğu açıktır.

Elbette ki yukarıda bahsedilen rüşvet, yolsuzluk gibi suçlarla mücadele edilmeye çalışılmaktadır. 1990 sonrasında serbest piyasaya giden yolun ihtiyaç duyduğu merkezi kontrol için (Polanyi, 2014: 146) uygulamaya konan Washington Konsensusu neticesinde neoliberal ekonomi politikalarına suç alanında da güven duyulmaktadır. Dünya bankasının üretmiş olduğu “yaratıcı çözüm” ise daha fazla neoliberalizmdir.¹⁷ Bedirhanoğlu, yapmış olduğu incelemesinde, alınan kararların yolsuzluk, kara para aklama, rüşvet gibi ekonomik suçları azaltmadığı, aksine artırarak 2001 krizine yol açtığı sonucuna ulaşmıştır (Bedirhanoğlu, 2007). Bu durumda hükümet ve işadamları arasındaki ilişkinin boyutu önem kazanmaktadır. Hükümetler ile özel sektör arasındaki ilişki kapitalist sistem içerisinde olağandır. Özellikle bürokratlar ve özel sektör arasındaki ilişkinin karakteri kimi zaman yasadışı olabilmektedir (Varçın ve Oh, 2010: 78). Türkiye’de iş dünyasının halen bürokratik desteğe ihtiyaç duyduğu ise bir gerçektir.

Türkiye’deki iş dünyasının önemli bir özelliği, siyaset ve büyük şirketlerin el ele aldığı kararlarının ekonominin genelini etkiliyor oluşudur. Bu bağlamda her iktidar, belirli gruplardan kendi sınıflarını ve kontrol gruplarını yaratma çabası içerisinde. Son 12 yılda orta sınıfın el değiştirdiği ve yeni zenginlerin adının duyulmaya başlandığı söylenmelidir. Bu yeni zenginler, inşaat sektörüne dayalı büyüme sonucunda genellikle bu alanda iş yapan firma sahipleri arasından

¹⁷ Dünya bankası yolsuzluk ile mücadele için daha fazla rekabet, daha fazla serbestlik ve daha fazla merkezi kontrolü ileri sürmüştür. Bknz: World Bank, Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank, Poverty Reduction and Economic Management, Washington DC, 1997, 21 – 23.

çıkılmaktadır. Öyle ki, sınıfsal değişim TÜSİAD ve MÜSİAD arasında çekişme dahi yaratmıştır. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT), özelleştirmeler yolu ile siyasete yakın olan iş dünyası tarafından satın alındığı görülmektedir. Rahatsızlığın kaynağı sermayenin ve gücün, gruplar arasındaki geçişidir. Buğra'ya göre (2014: 37), geçişlerde, hükümetler tarafından verilen ticaret ve yatırım teşviklerin payı ve hükümetlerin yerel teşkilatlarının ekonomideki gücü ve etkisi de unutulmamalıdır. Türkiye açısından tarihin her döneminde hükümetle ilişkilerin iş yaşamında başarıyı getirdiğine dikkat çeken Buğra, 1980'lerdeki yolsuzluk dalgalarına atıf yaparak, siyasi nüfuzun önemine dikkat çekmektedir (Buğra, 2014: 90). Bu bağlamda modelde tanımlanan statünün iki yönlü bir etkisi olduğu görülmektedir: Daha çok statü için suça yönelmek ile statü yardımı ile suç işlemek. Örneğin 1980'lerde hayali ihracatın yapılma nedeni ihracat yardımları olarak yaşanan fırsat eşitsizliğini azaltarak sermaye dağılımından alınan payı çoğaltmaktır (Buğra, 2014: 90). Göz önünde bulundurulması gereken diğer bir uygulama da kamu ihale yasasının sürekli olarak değiştirilerek “doğrudan temin”¹⁸ yöntemine geçilmesidir. Buğra bu durumu “siyasi keyfiyetin kapsamının genişletilmesi” olarak tanımlanmaktadır. Öyle ki 2001 yılı dünya bankası raporuna göre ihale alan müteahhitlerin ihale bedelinin %15'i seçim kampanyası masrafları olarak talep edilmiştir (Global Corruption Report, 2003). Böylece iş hayatındaki yükselmenin yolu, siyasi bağlantılara sahip olmak ve karşılıklılık olarak işaret edilmiştir. Aynı zamanda serbest piyasa ekonomisinin, aslında o kadar da “serbest” olmadığını göstermektedir.

¹⁸ Bu yöntem ile kamu yetkilileri ihale duyurusunda bulunmadan ihalenin gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Üstelik itiraz, zaman alan ve maddi açıdan zor olan bir süreç haline getirilmiştir. Böylece siyasete yakın olan iş adamlarının ihaleleri kazanması işten bile değildir.

Abanoz'un (2012: 36) da belirttiği gibi üst gelir grubu için vergi cezası af ile geçiştirilirken, kredi borcunu ödemeyen bir emekçiye aynı hoşgörü ile yaklaşılmamaktadır. Örneğin Civangate Skandalının Türkiye'ye faturası 800 milyon dolar olmuştur (Birand, 2012: 91). Öte yandan yasal birlikteliğini sonlandırdığı eşiyile birlikte yaşadığı halde yetim aylığı¹⁹ alan ve kanunu dolanma yolunu işsiz olduğu için seçen birinin hapse mahkum edildiği gazetelere yansımıştır (Radikal, 2005). Üstelik SSK'yı uğrattığı zarar, Civangate skandalının ekonomiyi uğrattığı zararlarla kıyaslanamaz boyuttadır. Bu açıdan bakıldığında her ne kadar modelde suç ilişkisel olarak tanımlanmış ve hiyerarşi sıralamasına gidilmemiş olsa da toplumun maddi birikimine en çok zarar veren suçların modelde I. Bölgede işaret edilen suçlar olduğu açıktır.

Özellikle 20. yüzyıl itibariyle emek ve sermaye arasındaki barışın sağlanmasına katkıda bulunan sosyal devlet, 1980 sonrasında görünürlüğüne yitirmek bir tarafa, elini eteğini tüm toplumsal sorunlardan çekmiş, sosyal politika yokluğunun, tüm sorunların temeli olduğunu halen idrak edememiştir. Sosyal politika şemsiyesi altında ele alabileceğimiz modeldeki değişkenler, sadece suç davranışını açıklamayı sağlamamakta, “ruhsuz dünyaya ruhunu, kalpsiz dünyaya kalbini” ve hatta halka bu acılarını unutturacak ve anlamasını engelleyecek olan “afyonunu”²⁰ verecektir. Bunun yerine ise tercih edilen, zor mekanizmaları yolu ile sorunların üstü örtülerek cezai devletin öne çıkarıldığı bir yaklaşım olmuştur (Gönen, 2008: 99).

¹⁹ Yetim aylığı, yasal birlikteliğin kesinleştiği, evliliğin olduğu durumlarda verilmemektedir.

²⁰ Pek çok kişi Marx'ın “*Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı*” yazısında yer alan, din kavramı için söylediği bu sözlerinin konu için uyarlandığını fark edecektir. Fakat maalesef pek azı afyon sözcüğünün bir aşağılama veya kötü anlam içermediğini bilecektir. Afyon sözcüğü Marx tarafından acıları dindirecek bir morfin anlamında kullanılmaktadır.

Gelir dağılımdaki adaletsizlik, neoliberal kapitalizmin hızlıca ve büyük bir kolaylıkla yarattığı sonuçlardan biridir. Sosyal dışlanmanın farklı boyutları toplumun her kesiminde farklı bir biçimde hissedilecektir. Ancak belirtmek gerekmektedir ki ekonomideki değişimler, adil bir bölüşüme neden olmuyorsa toplumdaki suç oranlarının artışı kaçınılmaz olacaktır. Asıl ihtiyaç duyulan iyi kurgulanmış bir sosyal politika ile adaletin tüm toplumsal tabakalarda hissedilmesidir. Ekonomide kuralsızlığın kural haline gelmesi ve dışlayıcı kurumların artışı, topluma bağlılığı azaltıcı bir etki yaratarak suça eğilimi artırmaktadır.

Modelde de ortaya konulduğu üzere suç, bireylerin sahip oldukları meslek grubu ile yakından ilişkilidir. Bu değişkenler ise toplumların ekonomik, sosyal ve politik yapısından köklerini almaktadır. Suç, temelinde yapılan açıklamalar ve oluşturulan model suçun nedenlerini açıklamaktadır. Ancak açıklanması gereken bir diğer nokta ise değişkenleri ortaya çıkaran dönüşümlerdir. Özellikle çalışma haklarında kötüye giden düzenlemeler, düşen ücretler, firmaların çalışanlarına geçmişe nazaran daha az fayda sağlaması, refahın dağılım biçimi ve refaktan pay alabilmek için kullanılan kanalların yasa dışılaşması sadece Türkiye’de değil, tüm dünyada endüstri ilişkileri içerisinde gerçekleşen suç oranlarını arttırmıştır. Üstelik sadece mavi yakalılar değil, tüm çalışanlar için suça yönelmelerine neden olacak motivasyonlar firma ve ulusal düzeyde ortaya çıkmıştır. Yalnızca suç açısından değil, toplumsal, politik ve ekonomik hayat açısından da sarsıcı olan dönüşümleri belirtmek gerekmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Sosyal devletin gücünü kaybetmesi
- Gelir adaletsizliği ve fırsatlara erişim yollarının kapatılması
- Emek türlerindeki dönüşüm ve eğitimin eş paralellikte devam etmemesi

- Ekonomi ve politikadaki kapsayıcı kurumlardan çok dışlayıcı kurumların ortaya çıkışı

Yukarıda bahsedilen dört sorun etrafında oluşturulan çözüm yolları pek çok çalışmanın ana konusu olmuştur. Unutulmamalıdır ki içerisinde bulunduğumuz ekonomik sistem, yalnızca alt gelir grubunun suça yöneldiği algısını kıran bir yapıya sahiptir. Toplumun tüm kesiminden insanlar, ekonomik sistem tarafından suça itilebilmektedir. Ekonomik ve politik güce sahip olanların farkı ise güçlerini, suç işleme aracı haline getirmelerinden kaynaklanmaktadır. Öyle ki bu kesimin gerçekleştirdiği suçun ekonomik hacmi, oldukça büyüktür.

SONUÇ

Suç, tarih boyunca kimi zaman şeytani bir oyun, kimi zaman insanın doğasının kötülüğünün yansıması kimi zaman ise eşitlik arayışının bir parçası olarak ele alınmıştır. Konu değerlendirilirken çağdaşları tarafından saygı gören pek çok kişinin dönem içerisinde suçlu olarak görüldükleri ihmal edilmiştir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki suç ve suçluya olan bakış açısının değişmesi gerekmektedir. Yeni bir hakikatin, yeni bir düzenin inşasında rolü olan herkes, eski yasalara göre suçludur. Bu noktadan bakıldığında suçun anlamının bulunması için yasaların tek değişken olmayacağı görülecektir. Bu nedenle çalışmada ekonomik, sosyal ve politik değişmelerin mala karşı suçlar olarak tanımlanan kategori üzerindeki etkisi ölçülmeye çalışılmıştır.

Bütünleşik bir model oluşturmayı amaçlayan çalışmada, “mak(b)ul vatandaş”ın suçluya dönüşmesinde etkili olan süreçler araştırılmaktadır. Çalışmaya yönelik olarak mülkiyet kavramının yeterince temele alınmadığı yönünde bir eleştiri gelmesi beklenmektedir. Böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu belirtilmelidir. Özellikle alt gelir grubunu yaftalayan çalışmaların eleştirilmesi gerekmektedir. Yöntem olarak nitel ve nicel verilerden yararlanılmakla birlikte, istatistiki açıdan çalışmanın karşılaştığı zorluklar olmuştur. TÜİK istatistiklerinin kapsamının genişletilmesi gerekliliğinin yanında sürekli olarak değiştirilen sınıflandırmaları, analiz yapmayı zorlaştırıcı unsurlardandır.

Çalışmanın birinci bölümünde, literatürdeki suç teorilerinden konu ile ilgili olanlar üzerinde çalışma derinleştirilmiştir. Bu bağlamda Durkheim’ın ve Merton’un anomi kavramına katkılarından bahsedilmiş, ardından sosyal çatışma teorisine geçilmiştir. Teorinin katkısı suçun anlamının belirlenmesinde hakim sınıfın oynadığı

rolün tanımlanmasındadır. Etiketleme Kuramından da bahsedilen bölümde, kuramın sosyal dışlanma ile bağlantısı kurulmuştur. Eleştirel Kuramlar içerisinde ele alınan kuramcılar ise suçun, tüm toplumsal sınıflar ve meslekler için olduğuna dair yapılan öngörü için bir dayanak noktası sağlamıştır. Üstelik sosyal politika uygulamalarına da dikkat çeken kuramcılar, sosyal adaletin önemine de vurgu yapmışlardır. Son olarak Ekonomik Teori üzerinde durulmuş, alt gelir grubuna yapılan yaftalardan ziyade üst gelir grubunun gerçekleştirdiği suçlarının ekonomik boyutunun daha fazla olduğuna dikkat çekilmiştir.

İkinci bölümde, Türkiye için makro ölçekli bir model oluşturma yoluna gidilmiştir. Genel konu başlığı suç olsa da mala karşı işlenen suçları ele alan çalışmada, hırsızlık ekonomik hacminden bağımsız olarak tanımlanmış ve kapsayıcı bir terim olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda TÜİK'in oluşturduğu istatistiklerdeki hırsızlık, gasp, dolandırıcılık, zimmet, sahtecilik ve rüşvet kategorileri çalışmanın konu edindiği alanlar olmuştur. Modelin oluşturulması aşamasında ise dört temel değişken tanımlanmıştır. Sosyal dışlanma, fırsatlara erişim imkanlarının yokluğu, statü ve gelir adaletsizliği olarak belirlenen değişkenler koordinat düzlemi üzerine yerleştirilmiştir. Belirlenen dört değişken suçun ortaya çıkış nedenleri olarak gösterilmiş ve değişkenler gelir gruplarına etkileri bakımından ayrılmışlardır.

Üçüncü bölümde, oluşturulan modelin sınanması gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda yapılan istatistiki inceleme neticesinde mala karşı işlenen suçların 2003-2013 yılları arasında %277 oranında arttığı tespit edilmiştir. Suç ve meslek grupları arasında ilişki kurmak amacıyla incelemeler derinleştirilmiştir. İstatistiki veriler, oluşturulan tabloya aktarılmış ve suç türlerinin genel eğilimi elde edilmiştir. Ardından ise gazete haberleri yardımıyla çeşitli vakalar incelenmiş ve suçun ortaya

çıkmasında ekonomik, politik ve toplumsal değişimlerin etkileri ortaya konulmuştur. Özellikle sermaye ve hükümet arasındaki ilişkilerin, politik kurumların tüm vatandaşları içerecek politikalar üretmesinin gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma, suçun olağan ve herkes için olduğunun altını çizmektedir. Yaşanan dönüşümlerin yarattığı anomi halinin toplumda karşılığının suç olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle neo liberal iktisat politikaları ile piyasa dışı olan alanın daralmasının, emek türlerindeki dönüşümün, politik açıdan dışlayıcı kurumların varlığının ve gelir adaletsizliğinin derinden hissedilmeye başlanmasının suç üzerinde etkileri olduğu açıktır. Bu noktada sosyal politikanın önemi ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle sosyal politika ile tüm ihtiyaçların ulaşılabilir kılınması gerekmektedir. Bakıldığında pek çok örnek, ihtiyaç sebebiyle suça yönelmeyi işaret etmektedir. Bunun yanında bir de ihtiyaçtan kaynaklanmayan ancak vicdan ve ahlak gelişiminin yeterli düzeyde olmamasından kaynaklı ortaya çıkan çeşitli suçlar vardır. Öyleyse, sosyal politika, dar anlamda değil, geniş anlamda ele alınmalı, anlamının sınırları aşılmalı ve belki de yeniden tanımlanmalıdır. Çalışma içerisinde oluşturulan modelde fırsatlara erişime vurgu yapılmaktadır. Bu fırsatlara erişim her meslek grubu için geçerli olmakla birlikte tüm toplumu kapsayıcı bir kavramdır. Esasen, adil bir toplumun yaratılmasının nüvesi de burada görülmektedir. Kimi gruplar için gelir desteği gibi daha pasif politikalar önemli olurken, kimi gruplar aktif politikaları tercih etmektedir. Tüm ihtiyaçlar göz önünde bulundurulmalı ve refahın adil dağıtımı sağlanmalıdır.

Hakkaniyetli bir dünya için sosyal politika araçları kullanılmalı ve suça dair bakış açısı değiştirilerek, ekonominin ve politikanın adaletten uzak yapısının suça

sebepl olduğu unutulmamalıdır. Adil bir toplum düzeninin kurulmasına olan ihtiyaç, sosyal politikaya olan ihtiyacın tanımıdır. Her grubun farklı ihtiyaçlarına cevap verecek sosyal politika önlemleri burada kilit noktadır. Aksi halde her grup, kendi ihtiyacını karşılamak için farklı yollara yönelme ihtiyacı hissedebilmektedir. Bu noktaya gelmeden müdahale edilerek, toplumun ve kişilerin uğradığı zarar en aza indirilmelidir. Bunun için farklı disiplinlerden çeşitli uzmanlarla koordineli çalışılmalı ve ekonomi politikalarında alınan kararlarda suç olgusu göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Abanoz, N. İ., (2012), **Ekonomik Kriz, Kapitalizm ve Suç**, İstanbul, Legal Yayınları.

Acemoğlu, D., Robinson, J. A., (2015), **Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri**, İstanbul, Doğan Kitap.

Barak, G., Leighton, P., Cotton, A., (2014), **Class, Race, Gender and Crime: The Social Realities of Justice in America**, Lanham, Rowman & Littlefield.

Becker, H. S., (ed.), (1964), **The Other Side: Perspectives on Deviance**, New York, The Free Press.

Becker, G. S., (1974), "Crime and Punishment: An Economic Approach", **Essays in the Economics of Crime and Punishment**, (ed. Becker G.S., Williams M. L.), Cambridge, NBER, s.1-54.

Birand, M. A., (2012), **Son Darbe 28 Şubat**, İstanbul, Doğan Kitap.

Breth, B., (ed.), (1999), **Bütün Oyunları** (Çeviren: Yılmaz Onay ve Ayşe Selen), İstanbul, Tem Yayınları.

Buğra, A., (2013), **İktisatçılar ve İnsanlar: Bir Yöntem Çalışması**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Clifford, R., Shaw, C. R., McKay, H. D., (2014) "Juvenile Delinquency and Urban Areas", **Understanding Deviance: Connecting Classical and Contemporary Perspectives**, (ed. Anderson, Tammy L.), Oxon, Taylor and Francis, s. 106-128.

Cloward, R. A., ve Ohlin, L. E., (1960). "**Delinquency and Opportunity: A Study of Delinquent Gangs**", New York, Free Press.

Cohen, A. K., (1955), **Delinquent Boys: The Culture of the Gang**, New York, The Free Press.

- Dahrendorf, R., (1959), **Class and Class Conflict in Industrial Society**, London, Routledge.
- Demirbaş, T., (2001), **Kriminoloji**, Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Durkheim, E., (2006), **Toplumsal İşbölümü** (Çeviren: Özer Ozankaya), İstanbul, Can Yayınları.
- Durkheim, E., (2014), **İntihar** (Çeviren: Zühre İlkelen), İstanbul, Pozitif Yayıncılık.
- Edgell, S., (1998), **Sınıf** (Çeviren: Didem Özyiğit), Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- Ellis, L., Walsh A., 2000, **Criminology: A Global Perspective**, Boston, Allyn and Bacon.
- Engels, F., (1997), **İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu** (Çeviren: Yurdakul Fincancı), Ankara, Sol Yayınları.
- Foucault, M., (1992), **Hapishane’nin Doğuşu**, (Çeviren: M. Ali, Kılıçbay), Ankara, İmge Yayınları.
- Gerth, H. H., Mills, C. W., (ed.), (2014), **From Max Weber: Essays in Sociology**, New York, Routledge.
- Giddens, A., (2006), **Sosyoloji**, (Editörler: Cemal Güzel, Hüseyin Özel), Ankara, Ayraç Yayınevi.
- Gölbaşı, S., (2008), **Kentleşme ve Suç**, İstanbul, Oniki Levha Yayıncılık
- Hagan, F. H., (2002), **Introduction to Criminology: Theories, Methods, and Criminal Behavior**, Belmont, Wadsworth.
- Hale, C., Fitz, M. G., (2007), "Social Exclusion and Crime", **Multidisciplinary Handbook of Social Exclusion Research** (ed. Abrams, D., Christian, J., Gordon, D.), West Sussex, John Wiley & Sons., s.137-158.

- Hirschi, T., (1998), "Social Bond Theory", **Criminological Theory: Past to Present: Essential Readings**, Los Angeles, Roxbury.
- Huntington, S. P., (1968), "Modernization and Corruption", **Political Corruption: A Handbook** (ed. Heidenheimer, A.J., Jonhston, M.), New Brunswick, Transaction Publishers, 253-263.
- Kul, M., (2013), **Suçtan Daha Büyük Suç Korkusu**, İstanbul, Yeniüzyıl Yayınları
- Lemert, E. M., (1969), "Primary and Secondary Deviation", **Crime and Social Process**, New York, Harper and Row.
- Lewis, O., (1966), **La vida: a Puerto Rican Family in the Culture of Poverty - San Juan and New York**, New York, Random House
- Lilly, R. J., Cullen, F. T., Ball, R. A., (2011), **Criminological Theory: Context and Consequences**, Thousands Oaks, SAGE Publications
- Locke, J., (2002), **Sivil Toplumda Devlet-Uygar Yönetim Üzerine İkinci İnceleme**, (Çeviren S. Taşçı ve H. Akman), İstanbul, Metropol Yayınları.
- Malinowski, B., (2003), **Yabani Toplumda Suç ve Gelenek**, (Çeviren: Şemsa YeğİN), İstanbul, Epsilon.
- Matthews, R., Young, J., (Ed.), (2011), **The New Politics of Crime and Punishment**, Devon, Willan Pub.
- Merton, R., (1968), **Social Theory and Social Structure**, New York, The Free Press.
- Neocleous, M., (2006), **Toplumsal Düzenin İnşası: Polis Erkinin Eleştirel Teorisi**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Özüğurlu, M., (2008), **Anadolu'da Küresel Fabrikanın Doğuşu: Yeni İşçilik Örüntülerinin Sosyolojisi** (Vol. 46), İstanbul, Kalkedon Yayınları.
- Piven, F. F., Cloward, R. A., (1979), **Poor People's Movements: Why They Succeed, How They Fail**, New York, Vintage.

- Polanyi, K., (2014), **Büyük Dönüşüm**, (Çeviren: Ayşe Buğra), İstanbul, İletişim Yayınları.
- Regoli, M. G., Hewitt, J. D., DeLisi, M., (2014), **Delinquency in Society**, Burlington, Jonas & Barlett Learning.
- Reiman, J., (1990), **The Rich Get Richer and the Poor Get Prison**, New York, Macmillian Publishing Company.
- Rodger, J. J., (2013), “Regulating the Poor’: Observations on the ‘Structural Coupling’ of Welfare, Criminal Justice and the Voluntary Sector in a ‘Big Society’”, **Crime and Social Policy**, West Sussex, Wiley-Blackwell.
- Savcı İ., (2004a), **Adım Kader Koyduk..: Kadın Açık Cezaevinden Notlar**, Ankara, Phoneix Yayınları.
- Savcı İ., (2004b), **Cezaevi İşyurtlarında Çalışan Hükümlüler: Bir Alan Araştırması**, Ankara, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Sutherland, E.H., (1996), “White Collar Crime: Defination and the Statistical Record”, **Corporate and Governmental Deviance**, New York, Oxford University Press.
- Taylor, I., (1999), **A Critical Criminology of Market Societies**, Colorado, Westview Press.
- Quetelet, A., (1968), **A Treatise on Man and the Development of His Faculties**, New York, Burt Franklin Publications.
- Sapancalı, F., (2003), **Sosyal Dışlanma**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi İİB Fakültesi Yayını.
- Wacquant, L., (2011), **Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırılmalı Sosyolojisi**, (Çeviren: Mehmet Doğan) İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Wright, E. O., (1976), **Class Structure and Income Inequality**, Berkeley, University of California Press.

Wright, E. O., (1997), **Class Counts: Comperative Studies in Class Analyses**, Cambridge, Cambridge University Press.

Young, J., 2006, "Relative Deprivation", **The Sage Dictionary of Criminology**, (ed. McLaughlin, E., J. Muncie), London, Sage

Makaleler ve Raporlar

Adaman, F., Keyder, Ç., 2006, "Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma", **Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı 2002-2006 Raporu**, Avrupa Komisyonu.

Akdeniz, S., Üzümcü, A., 2013, "Suç ve Sosyoekonomik Değişkenler Arasındaki Bağımlılık İlişkisi: Kars Cezaevi Üzerine Bir İnceleme", **Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi**, C.4, S.6, s.115-138.

Aksu, H., Akkuş, Y., 2010, "Türkiye’de Mala Karşı Suçların Sosyoekonomik Belirleyicileri Üzerine Bir Deneme: Sınır Testi Yaklaşımı 1970-2007", **Sosyoekonomi**, C.6, S.1, s.192-241.

Alchian, A. A., 1965, "Specificity, Specialization, and Coalitions", **Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft/Journal of Institutional and Theoretical Economics**, C.140, H.1, s.34-49.

Alden, J., Thomas H., 1998, "Social Exclusion in Europe: Context and Policy”, **International Planning Studies**, C.3, S.1, s.7-13.

Aydın K., 2012, “Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımının Sosyo Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri”, **Çalışma ve Toplum**, S.1, s.147-166

Bayhan, V., 2011, "Tüketim Toplumunda Bireyin Ontolojik Mottosu: Tüketiyorum Öyleyse Varım", **Sosyoloji Konferansları Dergisi**, S.43, s. 221-248.

Becker, G. S., 1995, "The Economics of Crime", **Cross Sections**, s.8-15.

- Baumann, F., Friehe, T., 2013, "Status Concerns as a Motive for Crime?", **Düsseldorf Institute for Competition Economics Discussion Paper**, Düsseldorf.
- Bedirhanoğlu, P., 2007, "The Neoliberal Discourse on Corruption as a Means of Consent Building: Reflections from Post-Crisis Turkey", **Third World Quarterly**, C.28, S.7, s.1239-1254.
- Benoit J.P., Osborne, M.J., 1992, "Crime, Punishment and Social Expenditure" **Journal of Institutional and Theoretical Economics**, C.151, S.152, s. 326–347.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1948, "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi".
- Braithwaite, J., 1981, "The Myth of Social Class and Criminality Reconsidered", **American Sociological Review**, C.46, S.1, s.36-57.
- Candan, A. G. N., (2007), "İbni Haldun'un Gözüyle Kamu Maliyesi Yaklaşımı", **Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.14, S.2, s. 235-245.
- Chambliss, W. J., 1975, "Toward a Political Economy of Crime", **Theory and Society**, C.2, S.1, s.149-170.
- Cohen, L. E., Felson, M., 1979, "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach", **American Sociological Review**, C.44, S.4, s.588-608.
- Cox, O. C., 1950, "Max Weber on Social Stratification: A Critique", **American Sociological Review**, C.15, S.2, s.223-227.
- Cömertler, N., Kar, M., 2007, "Türkiye'de Suç Oranının Sosyo-ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, C.62, S.2, s.37-57.
- Çelebi, G.H., N., Taşçı Kaya, G., Korumaz, M., 2014, "Neoliberal Eğitim Politikaları ve Eğitimde Fırsat Eşitliği Bağlamında Uluslararası Sınavların (PISA, TIMSS ve PIRLS) Analizi", **Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi**, S.3, C.3, s.33-75.

- Çelik, A., 2010, "Muhafazakar Sosyal Politika Yönelimi: Hak Yerine Yardım-Yükümlülük Yerine Hayırseverlik", **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, S.42, s.63-81
- Çokgezen, M., 2011, "Türkiye’de Devletin Eğitime Müdahalesi: Piyasa ve Devletin Başarısızlıkları", **Munich Personal RePEc Archive**, S.35209
- Demirtaş, N., Şen, S., 2007, "Varoş Identity: The Redefinition of Low Income Settlements in Turkey", **Middle Eastern Studies**, C.43, S.1, s.87-106.
- Ehrlich, I., 1973, "Participation in Illegitimate Activities", **Journal of Political Economy**, C.81, S.3, s. 521-565.
- Elias, P., 1997, "Occupational Classification (ISCO-88): Concepts, Methods, Reliability, Validity and Cross-National Comparability", **OECD Labour Market and Social Policy Occasional Papers**, S. 20, OECD Publishing.
- Erkenekli, M., Uzun, Z., Gümüş, Ö.D, 2012, "Sosyoekonomik Statü ve Sosyal Değerler İlişkisine Yönelik Bir İnceleme", **Savunma Bilimleri Dergisi**, C.11, S.2, s.125-147.
- European Comission, 2010, "Poverty and Social Exclusion Report", Brüksel.
- Ferreira, F. H. G., Gignoux, J., 2010, "Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Türkiye Örneği", **Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı Çalışma Raporu**, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası, S.4.
- Freeman, R. B., 1991, "Crime and the Employment of Disadvantaged Youths", **National Bureau of Economic Research**, S. 3875.
- World Bank, 2003, "Global Corruption Report" .
[http://www.globalcorruptionreport.org/download/gcr2003/18_Southeast_Europe_\(Jovic\).pdf](http://www.globalcorruptionreport.org/download/gcr2003/18_Southeast_Europe_(Jovic).pdf) (Erişim Tarihi: 21.06.2015).
- Gönen, Z., 2008, "Varoşların Zaptiyesi ya da Kent Yoksullarının Neoliberal Denetimi", **Toplum ve Bilim**, S.23, s.93-102.
- Güvel, E. A., Ata, A. Y., 2009, "Yolsuzluk Olgusunun Ortaya Çıkmasında Asimetrik Bilginin Rolü: Teorik Bir Bakış Açısı". **Sosyoekonomi**, C.9, S.9, s.168-189.

- Hirst, P.Q., 1972, "Marx and Engels on Law, Crime and Morality", **Economy and Society**, C.1, S.1, s.28-56.
- Kaya, M. V., Bozkurt, İ., 2011, "İşsizlik, Kişi Başına Milli Gelir (Yoksulluk), Suç Oranı ve Yeşil Kart: 1993 – 2009 Türkiye Örneği", **Dumlupınar Üniversitesi SBF Dergisi**, S.30, s.133-140.
- Kızmaz, Z., 2003, "Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.13, S.2, s.279-304.
- Kızmaz, Z., 2005, "Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme", **C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi**, C.5, S.2, s.149-174.
- Loftin, C., Hill, R. H., 1974, "Regional Subculture and Homicide: An Examination of the Gastil-Hackney Thesis", **American Sociological Review**, C.39, S.5, s.714-724.
- Merton, R., 1938, "Social Structure and Anomie", **American Sociological Review**, C.3, S.5, s.672-682.
- Milliband, D., 2005, "Social Exclusion: The Next Steps Forward", **Office of the Deputy Prime Minister**, London.
- Murphy, R., 1986, "Weberian Closure Theory: a Contribution to the Ongoing Assessment", **British Journal of Sociology**, s.21-41.
- Nirun, N., 1965, "Sosyal Problemler ve Sosyal Bünye", **Ankara Üniversitesi DTCF Felsefe Bölümü Dergisi**, S.3, s.235-244.
- Nye, J. S., 1967, "Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis", **American Political Science Review**, C.61, S.2, s.417-427.
- Oppenheimer, M., 1972, "The Proletarianization of the Professional", **The Sociological Review**, C.20, S.1, s.213-227.

Özdek, Y., 2000, "Küreselleşme Sürecinde Ceza Politikalarındaki Dönüşümler", **Amme İdaresi Dergisi**, C.33, S.4, s:21-48.

Özbay, Ö., (2008), "Strain, social bonding theories and delinquency", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.32, S.1, s. 1-16.

Puffer, P., 2009, "Durkheim Did not Say "Normlessness": The Concept of Anomic Suicide for Introductory Sociology Courses", **Southern Rural Sociology**, C.24, S.1, s.200-222.

Sutherland, E. H., Cressey, D. R., Luckenbill, D., 1995, "The Theory of Differential Association", **Deviance: A Symbolic Interactionist Approach** (ed. Herman, N.J.), Lanham, General Hall, s.64-69.

Şenses, F., 2007, "Uluslararası Gelişmeler Işığında Türkiye Yükseköğretim Sistemi: Temel Eğilimler, Sorunlar Çelişkiler ve Öneriler", **Economic Research Center Working Papers in Economics**, C.7, S.5, s.1-31.

The World Bank Poverty Reduction and Economic Management, 1997, "Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank", Washington DC.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2013, "Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, Ankara.

Wacquant, L., 2001, "The Penalisation of Poverty and the Rise of Neo-liberalism", **European Journal on Criminal Policy and Research**, C.9, S.4, s. 401-412.

Yılmaz, T.T., 2008, "Neo-liberal İktidar ve Cezalandırma Politikaları", **Toplum ve Bilim**, S.23, s.103-115.

İnternet Kaynakları

Anadolu Ajansı, 2014, "Muğla'da Evrakta Sahtecilik ve Zimmet İddiası", **Hürriyet**.
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27169559.asp> (Erişim Tarihi: 28.05.2015).

Atik, Ö., 2006, "'Rüşvetin belgesi mi olur' kahramanlarına zamanaşımı", **Hürriyet**.
<http://www.hurriyet.com.tr/index/ArsivNews.aspx?id=5608281> (Erişim Tarihi: 15.10.2014).

Cihan Haber Ajansı, 2013, "Orta Hasarlı Binalara Rüşvetle Sağlam Raporu", **Haberler.com**.
<http://www.haberler.com/orta-hasarli-binalara-rusvetle-saglam-raporu-4578604-haberi/> (Erişim Tarihi: 02.03.2015).

Cihan Haber Ajansı, 2009, "Hacıhüsrev'e Şafak Baskını", **Zaman**.
http://www.zaman.com.tr/gundem_hacihusreve-safak-baskini_863932.html
(Erişim Tarihi: 12.02.2015).

Doğan Haber Ajansı, 2005, "Haksız Yetim Aylığına Hapis", **Radikal**.
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=166693>
(Erişim Tarihi: 13.11.2014).

Ertan, E., 2006, "Edremit Çetesi Sabırları Taşırdı", **Radikal**.
http://www.radikal.com.tr/turkiye/edremit_cetesi_sabirlari_tasirdi-775536
(Erişim Tarihi: 03.06.2015).

Ergün, D. B., 2006, "Mahalle Boyu Operasyon", **Radikal**.
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=179612>
(Erişim Tarihi: 20.04.2015).

Kılıç, Y., 2012, "İstanbul'daki MOBESE Sayısı 4700'e Çıkıyor", **Zaman**.
http://www.zaman.com.tr/sehir_istanbuldaki-mobese-sayisi-4-bin-700e-cikiyor_1279071.html (Erişim Tarihi: 23.03.2015).

Tarhan, U., 2015, "Van'da Rehine Operasyonu", **Haber Türk**.
<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1057636-vanda-banka-soygunu-girisimi> (Erişim Tarihi: 19.05.2015).

Türk Dil Kurumu, **Büyük Türkçe Sözlüğü**.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts (Erişim Tarihi: 02.02.2015).

Yarma, E., (2015.9, "Turgut Özal'ın Türk Siyasetine Armağan Ettiği Sözleri", **Hürriyet**. <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/28761559.asp> (Erişim Tarihi: 21.06.2015).

2015, “Van’daki Rehine Krizi Sona Erdi”, **Akşam**.
<http://www.aksam.com.tr/guncel/vandaki-rehine-krizi-sona-erdi/haber-392596>
(Erişim Tarihi: 26.04.2015).

“5237 sayılı Türk Ceza Kanunu”, *Resmi Gazete*, no. 52611, 12 Ekim 2004

“5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu”, *Resmi Gazete*, no. 25673, 17 Aralık 2004

ÖZET

Suç üzerine pek çok kuram geliştirilmiştir. Ancak bu kuramların hiçbiri sosyal politika temelinde bir analiz imkanı sunmamaktadır. Çalışma, suç alanına dair yeni bir model oluşturarak, sosyal politika merkezli bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, istatistiklerden ve gazete haberlerinden faydalanılmıştır. Sonuç olarak suçun meslek ve gelir grupları bağlamında farklı değişkenlerden etkilendiği sonucuna varılmış, suçun tüm gelir gruplarına ait bir olgu olduğunu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Suç, Sosyal Politika, Mala Karşı İşlenen Suçlar, Sosyal Dışlanma, Gelir Adaletsizliği, Statü Arayışı, Fırsat Eşitsizliği

ABSTRACT

Many theories on crime has evolved. However, none of these theories provides a possibility of an analysis on the basis of social policy. This study aims to offer an analysis based social policy with a new critical model. Therefore, statistics and newspaper articles have been utilized. Consequently, crime on the context of occupational and income groups have been affected by different variables, and crime has emerged as a result of phenomenon that can be seen in all income groups.

Key words: Crime, Social Policy, Property Crime, Social Exclusion, Income Injustice, Status, Inequality of Opportunity